

RÓSA EGGERTSDÓTTIR

STAFUR Á BÓK

LEIÐBEININGAR Í STAFSETNINGU ÁSAMT ÆFINGUM

Rósa Eggertsdóttir

STAFUR Á BÓK

**Leiðbeiningar í stafsetningu
ásamt æfingum**

IV. hefti

Mál og menning

Reykjavík 1993

©Rósa Eggertsdóttir

STAFUR Á BÓK 1 – 4

Leiðbeiningar í stafsetningu ásamt æfingum

Námsefnið *Stafur á bók, Leiðbeiningar í stafsetningu ásamt æfingum* kom út í fjórum heftum árið 1989 og var endurútgefið árið 1993. Sú útgáfa birtist hér.

Árið 2021 var efnið sett á rafrænt form og birt í Rafhlöðu Landsbókasafns Íslands. Rafræna útgáfan er í stærðinni A4 en raunstærð hvers heftis er 24 x 16,5 cm. Notendur munu taka eftir því að á flestum baksíðum er texti sem snýr á hvolfi. Þessi „öfugi“ texti er í raun lausn á æfingu á síðunni næst á undan. Ef síðum er raðað þannig að framhlið og bakhlið séu á sama blaði eða bakhliðar þeirra liggja saman, getur notandi brett fram efsta hluta blaðsins (um 4 cm). Sér hann þá samtímis æfinguna og úrslausn hennar og getur metið árangurinn um leið og hann lýkur við æfinguna.

Þegar fleiri en einn nota efnið getur verið hagræði af því að setja hverja framsíðu og viðeigandi baksíðu saman í plastvasa. Notendur skrifa á plastið með vatnsleysanlegum penna og hreinsa eftir yfirferð.

Brian Pilkington er þakkað fyrir að heimila notkun á kápusíðum sem og teikningum í 4. hefti í þessari rafrænu útgáfu.

Öllum er frjálst að nýta sér efnið til náms í stafsetningu án endurgjalds.

Verslun með efnið er óleyfileg.

Mál og menning

Reykjavík 1993

© Rósa Eggertsdóttir 1989

2. útgáfa, 1993

Öll réttindi áskilin.

Bók þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem
hjóðritun, ljósritun, prentun eða á annan sambærilegan
hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis höfundar
og útgefanda.

Kápa og myndir: Brian Pilkington

Setning og umbrot: MM

Prentun og filmuvinna: G. Ben. prentstofa hf.

ISBN 9979-3-0482-0

FORMÁLI

Þessi bók er sú fjórða og síðasta í námsefninu **Stafur á bók** sem ætlað er öllum þeim sem vilja læra rétta stafsetningu og skiptir þá litlu aldur nemenda. Í þessu hefti eru teknar fyrir y-reglurnar. Efnið hentar þó varla börnum yngri en tíu til tólf ára og þá einungis léttustu kaflarnir.

Við samningu efnisins var fyrst og fremst stuðst við *Auglýsingu um íslenska stafsetningu frá Menntamálaráðuneytinu* og að auki ýmsar bækur um íslenskt mál, þar á meðal eldri kennslubækur. Ritaskrá er að finna í kennsluleiðbeiningunum. Því meginsjónarmiði er fylgt að skipa efninu niður í námsskref og fara frá hinu einfalda til hins flókna. Til að þjóna því markmiði eru nýttar ýmsar aðferðir sem hafa viðgengist í stafsetningarkennslu ásamt öðrum nýstárlegri.

Reglur eru kynntar á tvönnan hátt. Annars vegar á hefðbundinn hátt og hins vegar sem þumalputtareglur. Þær reglur eru því sem næst algildar og hafa þann kost að vera auðlærðari en hinar hefðbundnu og beiting þeirra krefst minni málfræðiþekkingar.

Þótt fyrirmæli séu við hverja æfingu fylgir námsefninu sérstakt hefti þar sem leiðbeint er um kennslu. Mikilvægt er að kennarar eða þeir sem stunda sjálfsnám kynni sér það. Áhersla er lögð á að ákveðnir þættir námsefnisins verði ekki sniðgengnir þótt þeir séu framandi í upphafi eða tilgangur þeirra ekki jafn augljós og hefðbundinna æfinga. Námsefnið er þannig úr garði gert að það hentar jafn vel til hópkenndu og einstaklingsbundinnar kennslu. Er þannig komið til móts við breytingar á starfsháttum skóla sem átt hafa sér stað síðustu tvo áratugina.

Í janúar 1989,

Rósa Eggertsdóttir

EFNISYFIRLIT

Skammstafanir	6
Au verður að ey	7
O, u, ju verður að y	25
Ú, jú, jó verður að ý	43
Um i og y eftir merkingu	61
Um í og ý eftir merkingu	81
Um ei og ey eftir merkingu	95
Y, ý , ey og Norðurlandamálin	113
Um hljóðskiptin í - ei - i	127
Um klofningu	143

Skammstafanir

Reglur:

1. Punkt skal setja:
 - a) á eftir skammstöfun orðs,
 - b) á milli þeirra stafa sem hver um sig tákna orð.
2. Punkt skal **ekki** setja á eftir skammstöfun í mælikerfinu.
3. Valfrjálst er hvort notaður er punktur í skammstöfun stofnana, félaga og fyrirtækja.

Dæmi:

1. sbr. (samanber); o.s.frv. (og svo framvegis).
2. m (metri); km (kílómetri).
3. MA; KR; SÍS.

Málfræðiskammstafanir:

ao. atviksorð	lo. lýsingarorð
bh. boðháttur	mst. miðstig
ef. eignarfall	nf. nefnifall
est. efstastig	nh. nafnháttur
et. eintala	no. nafnorð
fh. framsöguháttur	nt. nútíð
fn. fornafn	sb. sterk beyging
fs. forsetning	so. sagnorð
fst. frumstig	to. töluorð
ft. fleirtala	vb. veik beyging
hk. hvorugkyn	vh. viðtengingar-
kk. karlkyn	háttur
kvk. kvenkyn	þf. þolfall
km. kennimynd	þgf. þágufall
lh. lýsingarháttur	þt. þátíð

Algengar skammstafanir:

a.m.k.	að minnsta kosti
ath.	athuga
e.t.v.	ef til vill
o.fl.	og fleiri
o.s.frv.	og svo framvegis
o.þ.h.	og þess háttar
m.ö.o.	með öðrum orðum
sbr.	samanber
skv.	samkvæmt
sl.	síðastliðinn
t.a.m.	til að mynda
t.d.	til dæmis
þ.e.	það er
þ.e.a.s.	það er að segja
verður að	< orðið til úr

AU VERÐUR AÐ EY

Regla:

Skrifa skal **ey** þegar **au** er í stofni eða skyldum orðum.

Þumalputtaregla:

Settu au þar sem ei/ey á að vera.
Ef au-orðið er merkingarlega skylt vafa-
orðinu á að skrifa ey, annars ei.

Dæmi: t^{ei – ey}_{ei – ey}ma (taumur)

l _____ ð (lauð, þetta er bara bull
og því er ei í leið)

Dæmi:

eygja	–	auga	gleyma	–	glaumur
reyna	–	raun	beygja	–	baugur
reykja	–	rauk	geyma	–	gaumur
feykja	–	fauk	dreyma	–	draumur

Til viðbótar:

Skrifaðu ekki ey nema þú vitir hvers vegna
eða hafir lært ey-orðið utan að.

Dísa var **deyfð** (*dauf*) hjá tannlækninum. Það þætti fréttnæmt ef **Geysir** (*gaus*) gysi núna. Tómas sendi **skeyti** (*skaut*) þess efnis að hann hefði **breytt** (*braut*) áætluninni. Rúnar og Vala fundu til **preyту** (*braut*) þegar þau komu **heim** (*haum*).

R_____ndu að v_____ða skánina ofan af h_____tri mjólkinni. Fáir trúðu því að v_____tingaskáli gæti þrífist í sv_____tinni. St_____narnir voru sl_____pir vegna bl_____tu. Þú mátt ekki vantr_____sta þinni eigin dómgr_____nd.

Myndaðu **ey**-orð af þessum orðum.

Af hvaða orðum eru þessi **ey**-orð dregin?

draup — dreypa	teygja — taug
hlaupa —	fleyta —
gaumur —	reyna —
laun —	leysa —
baugur —	skeyti —
taumur —	hleypa —
skruat —	deyða —
laus —	fleygja —
þraut —	eyði —
staup —	steypa —
traust —	eygja —
braut —	gleyma —
naut —	dreyma —
rauk —	eymsli —
daufur —	sneyða —
auður —	neysla —
flaug —	treysta —
skaut —	seyði —
austur —	bleyða —

Ymis önnur orð en hér eru gefin koma til greina sem réttar lausnir.

dreyfa, hleyfa, geyma, leyfa, beygja, teyma, skreyta, leysa, þreyta, steypa, treysta, þreyta, neyta, reykja, deyta, eyða, fleygja, skeyti, eystri, taug, flaut, raun, laus, skaut, hlaup, dauður, flaug, auð, stáup, auga, glaumur, draumur, aumur, snauð, nauð, traust, sauð, blaúð.

Þegar athugað er hvort skrifa skuli ey í orði er ei/ey-hljóðið fellt brott og au sett í staðinn. Allir stafir fyrir framan au eru látnir halda sér og einnig næstu einn til tveir stafir fyrir aftan. Hafi au-orðið svipaða merkingu og vafaorðið á að skrifa ey, annars ei.

Dæmi: I ei/ey nd
I au n laun er skylt leynd
og því er skrifað ey.

h ei/ey tur
h au t þetta er bara bull
og því er skrifað heitur.

Á eftir v er aldrei skrifað ey.

Örlítið um uppruna ey.

Þær hljóðbreytingar sem eiga sér stað þegar au > ey eru fyrst og fremst svonefnt i-hljóðvarp.

Dæmi: draumur > dreyma

Skrifaðu í eyðurnar ey-orð sem mynduð eru af orðunum fyrir ofan strikin.

- naut
Birna _____ ekki kjötmetis.
- taumur
Elín _____ hryssuna heim.
- skaut
Karlinn _____ skapi sínu á syninum.
- laun
Aldís _____ engu fyrir Dóru.
- laus
Vignir _____ hnútinn.
- skraut
Bragi _____ jólatréð.
- hlaup
Katrín _____ sultuna.
- glaumur
Þórir _____ sér við spilin.
- gaumur
Edda _____ bestu bitana þar til síðast.
- auð
Hallur _____ öllum peningunum.
- nauð
Eva _____ Eirík til að taka ákvörðun.
- auga
Finnur _____ enga von.
- draup
Sigga _____ á kaffinu.

Birna **neytir** ekki kjótmets. Elin **teymir** hryssuna heim. Karlinn **skeytir** skapi sínu á syninum. Aldis **leynir** engu fyrir Döru. Vignir **leysir** hnúttinn. Bragi **skeytir** jólatréð. Kátrín **hlepjur** sultuna. Þórir **gleymir** sér við spilin. Edda **gæymir** bestu bitana þar til síðast. Hallur **eyðir** öllum peningunum. Eva **neyðir** Eirík til að taka ákvörðun. Finnur **eygir** engu enga von. Sigga **dreypir** á kaffinu.

Jafn rétt hefði verið að nota þáttarmyndir sagnorðanna.

Skrifaðu ei eða ey í eyðurnar eftir því sem við á.

hv ____ ti

sv ____ pa

kv ____ f

sv ____ ttur

kv ____ kja

tv ____ r

kv ____ n

v ____ ða

kv ____ sa

v ____ fa

sv ____ fla

v ____ kur

sv ____ gja

v ____ ra

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

Ragnar er hamhl_____pa til verka. Svava býr við
 Odd_____rargötu á Akur_____ri. T_____tur er ættaður
 úr R_____kjadal. H_____ðrún og Óskar ætla að r_____na
 að st_____pa grunninn áður en frystir. _____nar lætur
 tannlækninn alltaf d_____fa sig. Sv_____nn var
 þr_____ttur og fór raki_____tt h_____m eftir l_____kinn.
 Menn sl_____kja sólskinið og br_____ða úr sér á bað-
 ströndinni. H_____ða sendi Herði h_____llaóskask_____ti
 þegar hann varð unglingam_____stari í skák. Það þyrfti
 að setja nýjar sk_____fur undir Bl_____k. Siggí _____s
 súpunni á diskana.

Ragnar er hamhleypa til verka. Svava býr við Oddeyrarötu á Akureyri. Teitur er ættadur úr Reykjadal. Heiðrún og Óskar ætla að reyna að steypa grunninn áður en frysir. Einar lætur tannlækninn alltaf deyfa sig. Sveinn var þreyttur og fór rakið heim eftir leikinn. Menn sleikja sól-skinid og breiða úr sér á badströndinni. Heiða sendi Herði heillaðska-skeyti þegar hann varð unglíngameistari í skák. Það þyrfti að setja nýjar skeifur undir Bleik. Síggi eys súpunni á diskana.

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

Ásg_____r fær fl_____tifullan disk af mjólkurgraut í
 mötun_____tinu. Rúnar ætlar að r_____na að l_____sa
 vandamálið með l_____nd. L_____gjandinn gr_____ðir
 húsal_____guna fyrsta hvers mánaðar inn á r_____kning í
 bankanum. _____nhver gl_____mdi brauðsn_____ð í
 brauðristinni og eldhúsið fylltist af r_____kjarsvælu. Klara
 gr_____p um glasið og drakk vatnið í _____num t_____g.
 Skúli bl_____tir í kexinu milli þess sem hann dr_____pir á
 kaffinu. Sv_____nbjörg vill gjarnan br_____ta um og
 _____ða frínu sínu á gamla _____ðibýlinu. Þorgeir var
 frekar s_____nn til og f_____minn.

_____ atriði rétt af 25

Asgeir fær flýtiúllan disk af mjólkurgraut í mötuneytinu. Rúnar ætlar að reyna að leysa vandamálið með leynd. Leigjandinn greiðir húsaleiguna fyrsta hvers mánaðar inn á reikning í bankanum. Einhver gleymdi braud-sneið í braudristinni og eldhúsið fylltist af reykjarsvælu. Klara greip um glasíð og drakk vatnið í einum teyg. Skúll blýttir í kexinu milli þess sem hann dreypir á kaffinu. Sveinbjörg vill gjarnan breyta um og eyða fríinu sínu á gamla eyðibýlinu. Þorgeir var frekar seinn til og félminn.

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

H_____mir gl_____mdi að gr_____ða r_____kninginn.
Mjólkin er öll gerilsn_____dd áður en hún er seld til
n_____slu. G_____ri r_____ddist þegar L_____fur glopraði
út úr sér l_____ndarmálinu. H_____ður æpti og kv_____naði
þegar mamma hennar gr_____ddi úr flókanum. Egill er oft
n_____ðarlegur og hefur lítið br_____st til batnaðar.
L_____ðangursmennirnir byggðu á r_____nslunni og tókst
að l_____sa vandann en létu aldr_____ sk_____ka að
sköpuðu. Bogga d_____r ekki ráðalaus þótt t_____gja hafi
slitnað í buxunum heldur bindur hún þær upp með
skór_____mum.

Heimur gleymdi að greiða reikninginn. Mjólkín er öll gerilsneydd áður en hún er seld til neyslu. Geiri reiddist þegar Leifur glopraði út úr sér leyndar- málinu. Heiður æpti og kveinaði þegar mamma hennar greiddi úr flók- anum. Egill er oft neyðarleigur og hefur lítið breyst til batnaðar. Leiðangursmennirnir byggðu á reynslunni og tókst að leysa vandann en létu aldrei skæika að sköpuðu. Boga deyr ekki ráðalaus þótt teygja hafi slitnað í buxunum heldur bindur hún þær upp með skórimum.

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

„Gl_____mum ekki r_____nslu liðinna kynslóða og látum
ekki m_____stara hl_____pidómanna t_____ma okkur út í
_____ðimörk framtaksl_____sisins ...“ Þegar hér var
komið gerði _____nar ráðun_____tisstjóri sér gr_____n fyrir
áhugal_____si áheyrenda og varð hálfh_____ðarlegur.
M_____rihluti förun_____tis hans hafði r_____kað á brott
og flestir h_____mamanna g_____spuðu af _____ntómum
l_____ðindum. M_____ra að segja G_____r, aðstoðarmaður
hans, var farinn að sýna þr_____tumerki.

„Geymum ekki reynslu líðinna kynsliða og látum ekki meistara hlépi-
dómanna teyma okkur út í eyðimörk framtaksleysisins . . .“ Þegar hér
var komið gerði Einar ráðuneytissjórí sér grein fyrir áhugaleysi áheyr-
enda og varð hálfneyðarlegur. Meirihluti fóruneytis hans hafði reikad á
brott og flestir heimamanna gelspuðu af eintómum leiðindum. Meira að
segja Geir, aðstoðarmadur hans, var farinn að sýna þreytumerki.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

„Gleymum ekki reynslu liðinna kynslóða og látum ekki meistara hleypidómanna teyma okkur út í eyðimörk framtaksleysisins . . .“ Þegar hér var komið gerði Einar ráðuneytisstjóri sér grein fyrir áhugalessi áheyrenda og varð hálfneyðarlegur. Meirihluti föruneysis hans hafði reikað á brott og flestir heimanna geispuðu af eintómum leiðindum. Meira að segja Geir, aðstoðarmaður hans, var farinn að sýna þreytumerki.

Semdu bréf sem fellur að þeim texta sem kominn er.
Reyndu að nota sem flest ei/ey orð

Elsku Veiga.
Eigum við ekki að reyna að leysa . . .
Ég treysti því að þú gleymir mér ekki.
Þinn

O, U, JU VERÐUR AÐ Y

Regla:

Skrifa skal y þegar **o**, **u**, eða **ju** er í stofni eða í skyldum orðum.

Þumalputtaregla:

Settu o, u, eða ju þar sem i/y á að vera.

Ef út kemur skylt orð á að skrifa y, annars i.

Dæmi: að þ__nna (þonn, þunn, þjunn).

Þunn er skylt orð og því er þynna með y.

að h__tta (hott, hutt, hjutt).

Þetta er bara bull og því er hitta með i.

Ath. endingar geta breyst eða fallið brott.

Dæmi:

lykill — loka

synir — sonur

syðri — suður

brynna — brunnur

byggi — bjuggu

hyggi — hjuggu

Til viðbótar:

Á eftir **v** kemur aldrei y.
Því er skrifað vika, kvika, svifu.

Komdu inn og **tylltu** (*tolla*) þér smástund. Það er gaman að **synda** (*sund*). Gerður **þylur** (*þula*) kvæðið. **Hryssunni** (*hross*) var **brynnt** (*brunnur*) í læknum. Börnin lokuðu **byrginu** (*borg*) vel,

f_____lltu bátinn með v_____stum og reru heimleiðis.

S_____fjuð börnin k_____sstu foreldra sína um leið og þau

buðu góða nótt. Hr_____kalegur hv_____nur heyrðist þegar

þotan flaug _____fir þorpið. H_____ldur h_____rðir

einungis helstu dýrgr_____pina þegar hún fl_____tur.

Myndaðu orð með y
af eftirfarandi orðum.

Finndu skyld orð
með o, u, eða ju

brunnur	—	brynna	drynja	—	druna
torf	—		Gyða	—	
þuldi	—		yrðlingur	—	
hrollur	—		skyggja	—	
moka	—		hrynja	—	
burður	—		stygga	—	
sporður	—		slyngur	—	
stuttur	—		pyttla	—	
koss	—		nytja	—	
loft	—		þytur	—	
lund	—		glymja	—	
þorn	—		spyrna	—	
skuld	—		byrgi	—	
flus	—		syðri	—	
ungur	—		kytra	—	
orð	—		syfja	—	
dulur	—		frysta	—	
loka	—		mylja	—	
sorti	—		þyngja	—	

Fleiri orð gæta verið rétt s.s. brunnur – bryna – brynning.
 bryna, tyfta, þýfta, þýlja, hrylla, mykja, býrði, spyrða, stýtta, kyssa, lyfta,
 lunda, þyrnar, skylda, flysja, yngri, yrða, dýlja, lykili, syfta,
 druna, guð, urð, skuggi, hrundi, stuggur, slunginn, pottur, not, þutum,
 glumdi, sporna, borg, súður, kot, sofa, frost, muldi, þungur.

Til að finna hvort o, u eða ju sé ástæða fyrir y í rithætti má nota eftirfarandi aðferð:

Skrifaðu eða segðu umrætt orð	þ i/y nna
með <u>o</u> í stað i/y-hljóðsins	þonn
með <u>u</u> í stað i/y-hljóðsins	þunn
með <u>ju</u> í stað i/y-hljóðsins	þjunn

Orðið þunn er skylt orðinu að þynna og því er það skrifað með y.

Skrifaðu y-orð sem þú myndar
af orðunum fyrir ofan strikin í eyðurnar.

- nota
- Bóndinn _____ skóginn.
sorti
- Nú _____ að.
flus
- Bogi _____ kartöflurnar.
brunnur
- Dísa _____ hestunum.
stuggur
- Ekki _____ fuglana.
hrollur
- Viðar _____ við sóðaskapnum.
lund
- Okkur _____ vel.
gull
- Hildur _____ hringana.
sporður
- Þórir _____ saman ýsurnar.
frost
- Á morgun _____ um land allt.
sporna
- Birgir _____ boltanum frá markinu.
loft
- Guðfinna _____ hleranum.
sund
- Pálína _____ á hverjum morgni.

Böndinn **nyfjar** skóginn. Nú **syrtir** að. Bogi **flýsjar** kartöflurnar. Dísá **brynnir** hestunum. Ekki **stygga** fúglana. Viðar **hryllir** við sóðaskapnum. Ökkur **lyndir** vel. Hildur **gyllir** hringana. Þórir **spyrðir** saman ýsurnar. Á morgun **frystir** um land allt. Birgir **spyrnir** boltanum frá markinu. Guð-
finna **lyttir** hieranum. Pállna **syndir** á hverjum morgni.

Á eftir v kemur aldrei y.

Skrifaðu aldrei y nema þú vitir hvers vegna
eða hafir lagt ritháttinn á minnið.

Skrifaðu y eða i í eyðurnar eftir því sem við á.

Þegar starfsmennirnir fóru í eftirl_____tsferð um b_____rki-
skóginn sáu þeir nokkrar k_____ndur innan g_____rðingar.
Kofinn var alveg að hr_____nja. B_____rna þorði ekki að
sp_____rja hvernig ætti að sp_____rða saman þ_____rsk-
lingana. S_____gmar hefur fullan v_____lja til að k_____ppa
húsnæðismálum S_____gnýjar í lag svo hún losni úr
þessari k_____tru. Túnsþ_____ldan er öll sv_____ðin eftir
s_____nubrunann. Þ_____lturinn datt k_____lliflatur og
m_____ssti b_____rði sína. G_____ða b_____ndur enda á
r_____frildið og hendir hringnum útb_____rðis. _____llugi
var sl_____ngur þegar hann h_____ndraði sv_____ndlið.

Þegar starfsmennirnir fóru í eftirlitstæð um þirkiskóginn sáu þeir nokkrar kindur innan gírdöngar. Koffinn var alveg að hrynja. Birna þorði ekki að spyrja hvernig ætti að spyrja saman þyrsklingana. Sigmar hefur fullan vilja til að kippa húsnæðismálum Sigrýjar í lag svo hún losni úr þessari kytru. Túnspildan er öll sviðin eftir sinubrunann. Pitturinn datt kylliflatur og missi byrði sína. Gyða bindur enda á rífrildið og hendir hringnum útbýrðis. Illugi var slyngur þegar hann hindraði svindlið.

Örlítið um uppruna y

Hljóðbreytingar sem hafa átt sér stað í orðum eiga sér ýmis nöfn s.s.

A-hljóðvarp þegar u > o sunr > sonr

I-hljóðvarp þegar u > y sunr > synir

Þegar orðmynd með u hefur glatast (sbr. sunr) lítur svo út sem o > y. Til einföldunar er sagt að o, u og ju verði y.

Mörg orð í íslensku eru skrifuð með y án þess að hægt sé að rekja það til o, u eða ju. Stundum þarf að leita til forns ritháttar eða samanburðar við önnur tungumál.

Skrifaðu y eða i í eyðurnar eftir því sem við á.

Guðf_____nnur er h_____ssa á hr_____ssunni að láta
svona. _____ðunn telur það sk_____ldu sína að k_____nna
H_____ldi fyrir Kr_____stni. V_____ðar st_____tti sér leið
_____fir n_____rðri hálsinn. Sv_____purinn á _____ndriða
þ_____ngdist þegar hann sá Ásgeir s_____tja á hl_____ð-
gr_____ndinni. Ef þú ætlar að s_____nda í lauginni skaltu
sp_____rja eftir l_____klinum hjá húsverðinum. Sk_____ld-
fólkið _____rti ekki á S_____grúnu, s_____fjaða og
r_____tjulega. Þrúða teiknaði ferh_____rning á blaðið og
kl_____ppti hann svo út. B_____rna sp_____lar á
f_____ðluna þegar hún er þungl_____nd.

Skrifaðu y eða i í eyðurnar eftir því sem við á.

Það br_____ti í bága við lög ef G_____ls sk_____ti upp
 flugeldum núna. Böðvar s_____pi á dr_____knum ef hann
 þ_____rði. Það lá við að sm_____ðjan br_____nni þegar
 barnið var að f_____kta þar með eld. Bréfið k_____nni að
 r_____fna ef það blotnaði. Páli br_____gði í brún ef refirnir
 sl_____ppu út úr búrunum. Hvernig m_____ndi Sveinn
 taka því ef Már br_____ti skíðin hans? Konan sp_____nnur
 á snældu þótt henni f_____nnist venjulega betra að
 sp_____nna á rokk. Það _____rði s_____gur fyrir
 V_____ðar ef hann hl_____ti stuðning Höllu. Guðný
 k_____si frekar að s_____tja heima þótt við st_____ngjum af.

_____ atriði rétt af 25

Það bryti í bága við lög ef Gílls skyti upp flugeldum núna. Böðvar sýpi á drykknum ef hann þyrði. Það lá við að smíðan bryni þegar barnið var að tíkta þar með eld. Bréfið kynni að rífa ef það blotnaði. Páll brygði í brún ef reifirnir sljppu út úr búrunum. Hvernig myndi Sveinn taka því ef Mær bryti skólin hans? Konan spinnur á snældu þótt henni finnist venju-lega betra að spinna á rokk. Það yrði sigur fyrir Vidar ef hann hlýti stuðning Höllu. Guðný kysir frekar að sitja heima þótt við stýngjum af

Skrifaðu y eða í í eyðurnar eftir því sem við á.

G____ða var komin í k____nnisferð til heimk____nna
forfeðranna. Hún l____taðist um þreytt og r____kug.
Brún hennar þ____ngdist og sv____purinn harðnaði
þegar hún leit ____fir óðal feðranna. Þarna stóð ____fir-
gefin, r____tjuleg kofaþ____rping á sp____ldu sem var
þakin ____llgresi. G____ða sá bara hið ____tra. Hún
sk____ldi ekki hvers ____ndis fólk hafði notið hér. Var
sk____ldfólkið að gera g____s að henni? Hún ____ggldi
sig. Það var orðið ál____ðið og sólin hn____gin til
v____ðar. Hún ____rði að láta sér l____nda að
g____sta í einum kofanum.

____ atriði rétt af 26

Gyða var komin í kynnisferð til heimkyrna forfedranna. Hún litadist um þreytt og rykug. Brún hennar þynngdist og svipurinn harðnaði þegar hún leit yfir ódal fedranna. Þarna stóð yfirgefin, rýjuleg kotabýrping á spildu sem var þakin illgresi. Gyða sá bara hið ytra. Hún skildi ekki hvers yndis fólk hafði notið hér. Var skyldfólkid að gera gys að henni? Hún yggdi sig. Það var orðið állíðið og sólin hnigin til víðar. Hún yrði að láta sér lynda að gista í einum kotanum.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA											
G	y	ð	a	var	kom	in	í	k	y	nn	is
-	ferð	til	heim	-	k	y	nn	-	a	for	feðr
-	ann	-	a.								
Hún	l	i	t	að	ist	um.	Brún	henn	-	ar	
þ	y	ngd	-	ist	og	sv	i	p	ur	-	inn
harðn	-										
-	að	-	i	þeg	-	ar	hún	leit	y	-	f
-	ir	óð	-	al							
feðr	-	ann	-	a.	Þarn	-	a	stóð	y	-	f
-	ir	-	gef	-	in,						
r	-	y	-	tj	-	u	-	leg	kof	-	a
-	þ	-	y	-	rp	-	ing	á			
sp	-	i	-	ld	-	u	sem	var	þak	-	in
i	-	ll	-	gres	-	i.					
G	y	ð	a	sá	bar	-	a	hið	y	-	tr
-	a.										

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Gyða var komin í kynnisferð til heimkynna forfeðranna. Hún litaðist um. Brún hennar þyngdist og svipurinn harðnaði þegar hún leit yfir óðal feðranna. Þarna stóð yfirgefin, rytjuleg kofaþyrping á spildu sem var þakin illgresi. Gyða sá bara hið ytra. Hún skildi ekki hvers yndis fólk hafði notið hér. Var skyldfólkið að gera gys að henni? Hún yggldi sig. Það var orðið áliðið og sólin hnigin til viðar. Hún yrði að láta sér lynda að gista í einum kofanum.

Ú, JÚ, JÓ VERÐUR AÐ Ý

Regla:

Skrifa skal ý þegar ú, jú eða jó er í stofni eða skyldum orðum.

Þumalputtaregla:

Settu ú, jú eða jó þar sem í/ý á að koma. Ef út kemur skylt orð skaltu hafa ý, annars ekki.

Dæmi: að gr__ta (grút, grjút, grjót)
Grjót er skylt orð, þess vegna er ý í grýta.

að st__ga (stúg, stjóg, stjóg)
Þetta er bull, því er stíga skrifað með í.

Dæmi:

hnýta	hnútur	þýfi	þúfa
sýki	sjúkur	fýk	fjúka
flýta	fljótur	þýfi	þjófur

Til viðbótar:

Skrifaðu ekki ý nema þú vitir hvers vegna eða hafir lagt ý-orð á minnið.

Spýtan (*spjót*) **flýtur** (*fljóta*) á vatninu. **Dísa** (~~dús,~~
~~djús, djós~~) **sýpur** (*súpa*) á **lýsinu** (*ljós*). **Mýsnar**
(mús) **flýja** (*flúðu*) undan kettinum. Þegar pabbi
hrýtur (*hrjóta*)

hv_____n í mömmu og hún _____tir við honum. Ef það

dugar ekki gr_____tir hún koddanum s_____num í hann.

Fl_____ttu þér hægt. Skap Steingr_____ms fór að _____fast

í gl_____munni við L_____sing. Stúlkan er fr_____ð

s_____num.

Myndaðu orð með ý
af eftirfarandi orðum:

Finnsu af hvaða orðum
þessi ý-orð eru dregin.

brún	–	brýna	strýkia	–	strjúka
njóta	–		ýlfra	–	
fjúka	–		flýti	–	
rúm	–		dýna	–	
hnúður	–		lýgur	–	
grjót	–		klýfur	–	
skjól	–		prýði	–	
hús	–		trýni	–	
ljótur	–		þýfi	–	
skrúði	–		sýra	–	
sjúkur	–		týna	–	
kúla	–		þýða	–	
krúna	–		fýla	–	
ljós	–		rýja	–	
múll	–		mýs	–	
jók	–		ýta	–	
drjúgur	–		stýri	–	
búa	–		hnýta	–	
sjón	–		ýfa	–	

atriði rétt af 36

Ymsar fleiri orðmyndir en hér eru gefnar geta verið réttar lausnir.
 brýna, nýta, týk, rýma, hnyði, gryti, skylla, hýsa, lýti, skryði, syki, kyla,
 krýna, lýsa, mýla, ýkja, drygri, býr, sýna,
 strjúka, útfur, fljót, dúnn, ljúga, kljúta, prúð, trjóna, þjófur (þúfa), súr, tjón,
 þjóð, fúll, rúði, mús, út, stjórna, hnútur, úttinn.

Þegar finna á hvort ý er dregið af ú, jú eða jó má nota eftirfarandi aðferð:

Skrifaðu eða segðu umrætt orð	sk í/ý lí
með ú í stað í/ý-hljóðsins	sk ú lí
með jú í stað í/ý-hljóðsins	sk jú lí
með jó í stað í/ý-hljóðsins	sk jó lí

Orðið skjóli (skjól) er merkingarlega skylt orðinu skýli sem skrifast þess vegna með ý.

Dröfn **krýpur** og **lytur** höfði. Sara **tytir** sér í vinnuna. Barnið **tytir** velt-
 llingunum sínum. Móðirin **brýnir** fyrir börnunum að gæta sín. Gunnar
 þýðir bókina úr ensku. Svava og Lára **nyta** fríið sitt vel. Maðurinn **hnytir**
 fyrir pokann. Veggurinn **skyllir** illa fyrir norðanáttinni. Meðhjálparinn
skryðir prestinn. Lampinn **lýsir** heldur illa. Torfi **rymir** íbúðina. Lára **rynir**
 í smáu stöfina. Þú **sýnir** framfarir.

Í summum tilfellum hér að ofan er allt eins rétt að hafa textann í þátt.

Skrifaðu í eða ý í eyðurnar eftir því sem við á.

hv__na	tv__stra
hv__sla	tv__býli
hv__tur	v__dd
kv__ða	v__ðir
kv__ga	v__g
sv__ða	v__n
sv__fa	v__r
sv__kja	þv__
sv__n	þv__líkur

Skrifaðu ý eða í í eyðurnar eftir því sem við á.

Bára fl_____tir sér að r_____ma herbergið. Snati rak fram
tr_____nið. B_____llinn þ_____tur eftir veginum. Vindurinn
_____fði hárið á drengnum. Bjarni var látinn b_____ða
þótt hann hefði fengið stóra fl_____s í lærið. G_____si er
frams_____nn en g_____n ekki við hverju sem er.

D_____sa s_____ndi Gr_____mi myndir af mismunandi
sólsk_____lum. St_____rimaðurinn á V_____ði s_____ktist í
s_____ðustu veiðiferð. S_____ðdegis í gær var maður
látinn s_____ga niður bjargið til að bjarga kind úr sjálf-
heldu. Hann þurfti að gl_____ma við að koma á hana
böndum áður en hægt var að h_____fa hana upp.

Bara flýtur sér að rýma herbergið. Snatt rak fram trýnið. Billinn þýtur eftir vegnum. Vindurinn yfði hárið á dröngnum. Bjarni var látinn bíða þótt hann hefði fengið stóra flís í lærið. Gísli er framsýnn en gín ekki við hverju sem er. Dís sýndi Grími myndir af mismunandi sólskyllum. Stýrimaðurinn á Viti sýktist í stöstu veiðiferð. Stóðegis í gær var maður látinn síga niður þjargið til að þjarga kind úr sjálfiheildu. Hann þurfti að gllíma við að koma á hana böndum áður en hægt var að hlla hana upp.

ú
jú
jó

} ý

Þessi hljóðbreyting nefnist
l-hljóðvarp.

Ýmis orð í íslensku eru skrifuð með ý án þess að hægt sé að rekja það til ú, jú eða jó. Stundum er skýringa að leita í erlendum málum.

Skrifaðu ý eða í eftir því sem við á.

Þar sem Fr_____ður telur sig eiga br_____nt erindi við
St_____g, dr_____fur hún sig í úlpuna, fl_____tir sér á
bak L_____singi og þ_____tur af stað. Páll hn_____tur í
stórgr_____tinu og t_____nir um leið ljósinu. Um leið og
lokinu var lyft af kassanum gaus _____lduf_____lan á móti
fólkinu. Hl_____far vill _____s með íd_____fu. Sv_____arnir
ferðast á fyrsta farr_____mi til Þ_____skalands í fr_____inu.
Sveinn er pr_____ðisgott r_____mnaskáld. Arnar l_____tur
eftir sv_____nunum á b_____linu. Dr_____fa sv_____fur um
í sk_____nandi skapi og t_____nir upp blóm.

Þar sem Fróður telur sig eiga brynt erindi við Stig, dróttur hún sig í úlpuna, fýtir sér á bak Lysingi og þytur af stað. Þáll hnytur í störgrytínu og tynir um leið ljósinu. Um leið og lokinu var lyft af kassanum gaus yldufýlan á móti fólkinu. Hiltar vill ís með ídytu. Svíarnir ferðast á fyrsta farrými til Þýskalands í trínu. Sveinn er þryðisgott rímanaskáld. Arnar lítur eftir svínunum á byllinu. Drífa svftur um í skínandi skapi og tñir upp blóm.

Skrifaðu ý eða í eftir því sem við á.

Hi_____f er farin að þr_____fa sk_____tuga gangana.
Drengurinn s_____ndist l_____till aftir aldri. Á b_____linu
br_____na menn sjálfir ljái sína og hn_____fa. Hi_____n
taglst_____fði folann. Gr_____mur heyrir _____lfrið,
l_____tur í kringum sig og sér hvolpgreyið h_____ma undir
vegg. Tómas n_____tur þess að tala gr_____sku.
Petr_____nu þykir það lygilegt sem hv_____slað er um
G_____sla. Hendur gömlu konunnar eru orðnar hn_____ttar
og st_____far eftir erfitt l_____f. Logi _____tir frá sér
daglegu amstri og dr_____fur sig í að þ_____ða bókina.

Hlíf er farin að þrifa skituga gangana. Drengurinn sýndist lítil eftir aldri. Ábyllnu brýna menn sjáttir ljái sína og hnífa. Hlín tagistyrði folann. Grímur heyrir yfirhö, lítur í kringum sig og sér hvolpgræyið hma undir vegg. Tómas nýtur þess að tala grísku. Petrínu þykir það lygilegt sem hvíslað er um Gísla. Hændur gömlu konunnar eru orðnar hnyttar og stífar eftir erfitt líf. Logi Yfir frá sér daglegu amstri og drifur sig í að þyða bókina.

Skrifaðu ý eða í eftir því sem við á.

Það er löngu komin nótt og Magnús situr á rúm-
d_____ninni og r_____nir út í myrkrið. Hann er að
b_____ða eftir draugsa. Gr_____n hans hefur lengi _____ft
skap Magnúsar og nú ætlar hann að s_____na draugnum
hvað svona f_____flaskapur leiðir af sér. Magnús b_____r
sig undir harða gl_____mu en t_____minn er lengi að
l_____ða og annað slagið verður hann að br_____na sig.
Brátt l_____ður að morgni og það f_____kur í Magnús,
því horngr_____tis draugurinn ætlar ekki að láta sjá sig.

Það er löngu komin nótt og Magnús situr á rúmdýnunni og rýnir út í myrkríð. Hann er að bíða eftir draugsa. Grín hans hefur lengi yft skap Magnúsar og nú ætlar hann að sýna draugnum hvað svona fíflaskapur leiðir af sér. Magnús býr sig undir harða gílmú en tíminn er lengi að líða og annað slagið verður hann að brýna sig. Brátt líður að morgni og það tykkur í Magnús, því horngrýtis draugurinn ætlar ekki að láta sjá sig.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bóklinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA																		
Það	er	löng	—	u	kom	—	in	nótt	og	Magn	—	ús						
sit	—	ur	á	rúm	—	d	—	ý	—	n	—	unn	—	i	og			
r	—	ý	—	n	—	ir	út	í	myrkr	—	ið.	Hann	er	að				
b	—	í	—	ð	—	a	eft	—	ir	draugs	—	a.	Gr	—	í	—	n	hans
hef	—	ur	leng	—	i	ý	—	ft	skap	Magn	—	ús	—	ar				
og	nú	ætl	—	ar	hann	að	s	—	ý	—	n	—	a					
draugn	—	um	hvað	svon	—	a	f	—	í	—	fl	—	a	—				
—	skap	—	ur	leið	—	ir	af	sér.	Magn	—	ús	b	—	ý	—	r		
sig	und	—	ir	harð	—	a	gl	—	í	—	m	—	u	en				
t	—	í	—	m	—	inn	er	leng	—	i	að	l	—	í	—	ð	—	a.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins miklð af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Það er löngu komin nótt og Magnús situr á rúmdýnnum og rýnir út í myrkrið. Hann er að bíða eftir draugsa. Grín hans hefur lengi ýft skap Magnúsar og nú ætlar hann að sýna draugnum hvað svona fíflaskapur leiðir af sér. Magnús býr sig undir harða glímu en tíminn er lengi að líða og annað slagið verður hann að brýna sig. Brátt líður að morgni og það fýkur í Magnús, því horngrýtis draugurinn ætlar ekki að láta sjá sig.

UM I OG Y EFTIR MERKINGU

Ýmis orð eru eins í framburði en merkja ekki það sama og hafa ólíkan rithátt. Til að skrifa þessi orð rétt þarf að læra þau utanbókar eða fletta þeim upp í orðabók.

list	(líprótt)	lyst	(líöngun, skylt losti)
girða	(með girðingu)	gyrða	(með gjörð)
birgja	(síg upp)	byrgja	(loka, skylt borg)
þilja	(þilja vegg)	þylja	(þuldi)
hilla	(bókahilla)	hylla	(hollur, tryggur)
minni	(minning)	mynni	(ármynni, af munnur)
kirkja	(guðshús)	kyrkja	(drepa)
skin	(sólskin)	skyn	(vit, tilgangur)
sin	(hásin)	syn	(synjun, neitun, nauðsyn)

Til viðbótar:

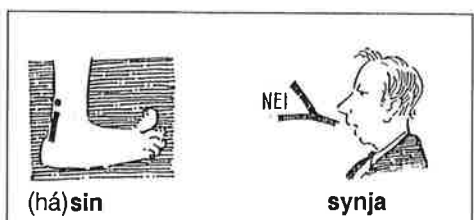
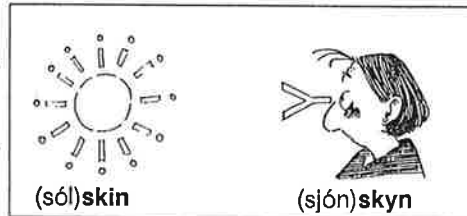
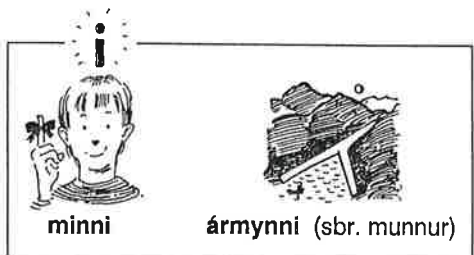
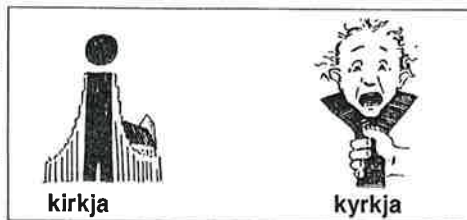
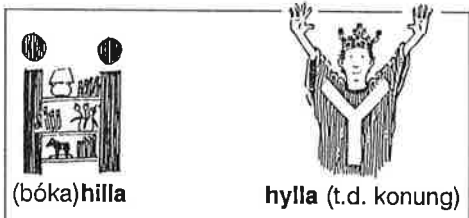
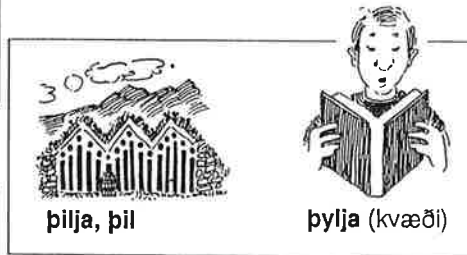
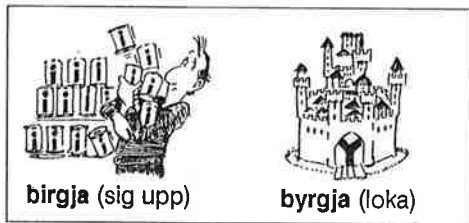
Ýmis fleiri orð falla undir þennan flokk **i eða y eftir merkingu**. Notið orðabók ef þið eruð í vafa.

Það var eftirminnileg ræða sem listamaðurinn flutti um borð í lystiskipinu. Ræðan fjallaði um skynjun mannsins á náttúrunni og mikilvægi þess að leggja ekki gömul gildi á hilluna. Við ræðulok var flytjandinn hyltur. Fólk hélt til ofan þilja enda var logn og sterkt sólskin.

Fé var veitt úr m_____nningarsjóðnum til að kosta endurbætur á gömlu k_____rkjunni. Það var í m_____nnum haft þegar selurinn hélt sig í árm_____nninu eina tungl-sk_____nsbjarta nótt. Jói hafði góða l_____st á matnum eftir g_____rðingarvinnuna. Margir ungir og efnilegir menn hafa náð langt í skákl_____stinni hin seinni ár.

Leggðu á minnið tvönn konar rithátt þessara orða út frá merkingu þeirra. Reyndu að tengja rithátt orðanna við þessar myndir.

Leggðu þessi orð á minnið og reyndu að tengja saman orð og myndir.

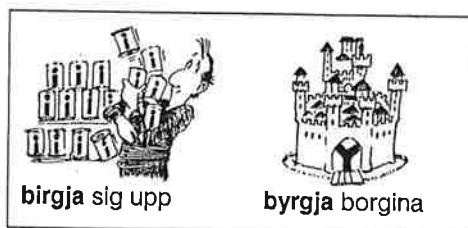
listi (tré eða gúmmí)
list (íprótt)
lyst (ílöngun, sbr. losti)

þilja (klæða t.d. vegg)
þylja (þuldi, þula)

birgja (safna, b. sig upp)
byrgja (borg, loka)

Þegar þú hefur lagt þessi orð á minnið skaltu hefjast handa við næstu æfingu og reyna að vinna hana án þess að líta á þessa síðu. Eftir að hafa leyst æfinguna geturðu borið saman síðurnar og litið svo á rétta lausn æfingarinnar.

Skrifaðu l eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

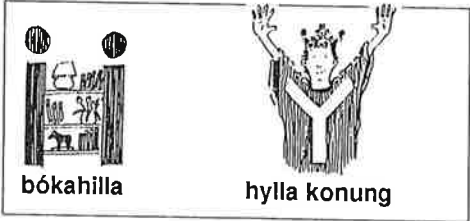
Um hver áramót fer fram b_____rgðakönnun hjá fyrir-
tækjum. Til öryggis b_____rgðu þorpsbúar brunninn.
L_____stamaðurinn hallaði sér upp að þ_____linu og virti
fyrir sér l_____staverkið. Magnús hafði enga matarl_____st
og hvarf undir þ_____ljur á l_____stiskipinu. Hanna
þ_____lur upp nöfnin á l_____stamönnunum. Smiðirnir
klæddu vegginn með þ_____lplötum og settu nýja þétti-
l_____sta meðfram gluggunum. L_____stigarðurinn er stolt
Akureyringa. Jón og Sveinn b_____rgðu sig vel upp af mat
áður en þeir fóru í útilegu í Ásb_____rgi. Gestirnir höfðu
góða l_____st á l_____stilega skreyttri kökunni.

_____ atriði rétt af 17

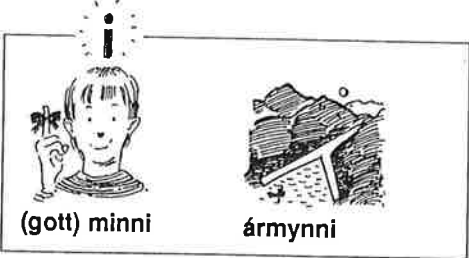
Um hver áramót fer fram birgðakönnun hjá fyrirtækjum. Til öryggis byrgðu porpsbúar brunnin. Listamaðurinn hallaði sér upp að þíllnu og virti fyrir sér listaverkið. Magnús hatði enga matarlýst og hvarf undir þíllur á lystskipinu. Hanna þylur upp nöfnin á listamönnum. Smíðirnir klæddu vegginn með þíllötum og settu nýja þéttlistu meðfram gluggunum. Lystigarðurinn er stolt Akureyringa. Jón og Sveinn birgðu sig vel upp af mat áður en þeir fóru í útlögu í Asbyrgi. Gestirnir höfðu góða lyst á listilega skreyttri kökunni.

Leggðu þessi orð á minnið og reyndu að tengja saman orð og myndir.

hilla (bókahilla)
hylla (hollur, tryggur, að hylla einhvern)

minni (minning, minnast)
mynni (af munnur, fjarðarmynni)

Leystu næstu æfingu án þess að líta á þessar myndir.

Skrifaðu i eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Steinar hefur gott m_____nni. Grenivík er skammt frá Dals-
m_____nni. Gestur smíðaði bókah_____llu. Unglingarnir
h_____lltu Bubba á hljótleikunum. Svövu m_____nnti að
Ingi hefði verið bæði stórm_____nntur og fram-
m_____nntur. Stella m_____nntist á það við Hildi að hún
lánaði sér bókina Ævim_____nning konu, sem út kom um
jólin. Báturinn kom siglandi inn hafnarm_____nnið. Guð-
laug geymdi ýmis m_____nnisblöð á h_____llunni fyrir
ofan ísskápinn. Jóhönnu fannst hún vera á réttri h_____llu
í lífinu þegar hún heyrði fólkið h_____lla sig í lok sýning-
arinnar. Bátarnir halda sig í fjarðarm_____nninu.

_____ atriði rétt af 15

Steinar hétur gott minni. Grenivík er skammt frá Dalsmýnni. Gestur smíðaði bókahillu. Unglingarnir hyltu Bubba á hjólmleikunum. Svövu minnti að Ingi hefði verið bæði störmýntur og frammyntur. Stella minntist á það við Hildi að hún lánaði sér bókina *Ævriminning* konu, sem út kom um jólin. Baturinn kom siglandi inn hafnararmýnnið. Guðlaug geymdi ymis minnisbúð á hillunni fyrir ofan ísskápin. Jóhönnu fannst hún vera á réttu! Hlilu í líttinu þegar hún heyrði fólk íð hylla sig í lok sýningarinnar. Batarinn haldar sig í fjarðarmýnninu.

Leggðu þessi orð á minnið og reyndu að tengja saman orð og myndir.

kirkja (guðshús)
kyrkja (drepa)

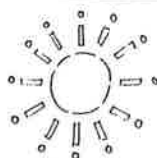

kirkja

kyrkja

skin (sólskin)
skyn (vit, tilgangur –
sjónskyn, bragðskyn)

sólskin

(sjón)skyn

Leystu næstu æfingu án þess að líta á þessar myndir.

Skrifaðu i eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Presturinn þjónaði fimm k_____rkjum. Áki gefur í sk_____n að of mikið sólsk_____n geti reynst húðinni hættulegt. Flestir landsmenn eru í þjóðk_____rkjunni. Lambið hafði nærri k_____rkt sig í girðingunni. Á k_____rkjupingum ræða lærðir og leikir um k_____rkjuleg málefni. Katrín hefur slæmt áttask_____n. K_____rkjubóndinn var vel sk_____nsamur þótt hann bæri ekki sk_____n á fornleifarar sem fundust í k_____rkjugarðinum. Illgresið er við það að k_____rkja trjáplönturnar. Sjónsk_____nstruflanir gera annað slagið vart við sig hjá Hönnu. K_____rkislöngur eru sk_____nsamar en afar hættulegar.

Presturinn þjónaði fimm kirkjum. Áki gefur í skyn að of mikil sóska geti reynst húðinni hættulegt. Flestir landsmenn eru í þjóðkirkjunni. Lambið hafði nærri kyrt sig í girðingunni. Á kirkjupingum ræða lærðir og leikir um kirkjuleg málfrni. Katrín hefur slæmt áttaskyn. Kirkjuböndinn var vel skynsamur þótt hann bæri ekki skyn á fornléifarnar sem fundust í kirkju- garðinum. Illgresið er víð það að kyrkja trjáplönturnar. Sjónskynstruflíanir gera annað slag víð vart við sig hjá Hönnu. Kyrkislióningur eru skynsammar en afar hættulegar.

Leggðu þessi orð á minnið og reyndu að tengja saman orð og myndir.

sin (líffæri, hásin)
syn (neitun, synja, nauðsyn)

hásin

synja

girða (með girðingu)
gyrða (með gjörð)

girða

gyrða

Leystu næstu æfingu án þess að líta á þessar myndir.

Skrifaðu i eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Læknirinn s_____njaði mér leyfis þegar ég bað um að fá
að stíga í hás_____narslitinn fótinn. Það er nauðs_____n-
legt að gæta fótans vel svo s_____nin slitni ekki aftur.
Bóndinn rak niður hvern g_____rðingarstaurinn á fætur
öðrum. Jónas kenndi Auði að g_____rða hestinn. Tún-
spildan er g_____rt af með rafmagnsg_____rðingu. Það er
nauðs_____nlegt að g_____rða af kálgarðinn. Þegar Þór
g_____rti sig megingjörðum óx honum afl um helming.
Eiði var s_____njað um vinnu. Nokkrir unglínganna fengu
slæma s_____naskeiðabólgu eftir g_____rðingarvinnuna.

_____ atriði rétt af 14

Læknirinn sýnir mér leyfis þegar ég þá um að fá að stíga í hástærslitinn fótinn. Það er nauðsynlegt að gæta fótans vel svo sátt sé ekki áttur. Bóndinn rak niður hvern gírdingastaurinn á fætur öðrum. Jónas kenndi Audi að gýrða hestinn. Túnsplidan er girt af með rafmagnsgírdingu. Það er nauðsynlegt að gírða af kálgarðinn. Þegar Þór gýrði sig megingjörðum óx honum all um heiming. Eidi var sýnað um vinnu. Nokkrir unglínganna tengu síma sínaskjaldabólgu eftir gírdingavinnuna.

Skrifaðu í eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Hjörtur þ_____lur kvæðið en gengur illa að leggja það á
 m_____nnið. Sveinn á Lækjarm_____nni sleit á sér aðra
 hás_____nina þegar hann var að g_____rða kringum
 b_____rgið. Ýmsum þykir gott að heita á Stranda-
 k_____rkju. Þ_____lskip eru bátar eða skip með
 þ_____lfari. Þegar söluskatturinn var hækkaður varð að
 telja allar vörub_____rgðir. Það er ekki nauðs_____nlegt
 að bera sk_____n á jurtir til að sjá að illgresið er að
 k_____rkja öll blómin innan g_____rðingar. Varðskipið sigldi
 í glaðasólisk_____ni inn fjarðarm_____nnið. Nýl_____sta-
 maðurinn sýndi í L_____stasafni alþýðu.

_____ atriði rétt af 18

Hjörtur þylur kvæðið en gengur illa að leggja það á minnið. Sveinn á
Lækjarmynni seit á sér aðra hásinna þegar hann var að girða kringum
byrgið. Ymsum þykir gott að heita á Strandaþinginu. Þá skip eru bátar eða
skip með þiffari. Þegar söluskafturinn var hækkadur varð að telja allar
vörubirgðir. Það er ekki nauðsynlegt að bera skyn á jurtil til að sjá að
illgresið er að kyrkja öll blómin innan girðingar. Vardskipið sigldi í glæða-
sölskini inn fjarðarmynnið. Nýllistamadurinn sýndi í Listasafni alþjóðu.

Skrifaðu i eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Úti var sólsk_____n og leiknum senn lokið. Jóni fannst hann ekki vera á réttri h_____llu þar sem hann hallaði sér að þ_____linu við varamannabekkinn. Hann hnippti í þjálfarann í því sk_____ni að benda á nauðs_____n þess að skipta sér inn á en var s_____njað orðalaust. Jón m_____ntist þess ekki að Ari hefði verið settur hjá þegar hann var með slitna hás_____n. Jóni gekk illa að b_____rgja inni reiði sína. Þó varð hann að játa að Ari gat sýnt l_____stagóð tilþrif. Nú var leiknum lokið og áhorfendur h_____lltu sigurvegarana.

_____ atriði rétt af 11

Úti var sólskin og leiknum senn lokid. Jóni fannst hann ekki vera á réttu hliu þar sem hann hallaði sér að þillnu við varamannabekkin. Hann hnippi í þjálfarann í því skyni að benda á nauðsyn þess að skipa sér inn á en var sýnjad orðalaus. Jón minntist þess ekki að Ari hefði verið settur hjá þegår hann var með sittna hásin. Jóni gekk illa að byrgja inni reiði sína. Þó varð hann að láta að Ari gat sýnt listagóð tilþrif. Nú var leiknum lokid og áhorfendur hylltu sigurveggarana.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA

Út	—	i		var		sól	—	sk	—	i	—	n		og		leikn	—	um		senn			
lok	—	ið.		Jón	—	i		fannst		hann		ekk	—	i		ver	—	a		á			
rétr	—	i		h	—	i	—	ll	—	u		þar		sem		hann		hall	—	að	—	i	
sér		að		þ	—	i	—	l	—	in	—	u		við		var	—	a	—	mann	—	a	—
—	bekk	—	inn.		Hann		hnippt	—	i		í		þjálf	—	ar	—	ann		í				
því		sk	—	y	—	n	—	i		að		bend	—	a		á		nauð	—				
—	s	—	y	—	n		þess		að		skipt	—	a		sér		inn		á		en		var
s	—	y	—	nj	—	að		orð	—	a	—	laust.		Jón		m	—	i	—	nnt	—		
—	ist		þess		ekk	—	i		að		Ari		hefð	—	i		ver	—	ið				
sett	—	ur		hjá.																			

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsgagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Úti var sólskin og leiknum senn lokið. Jóni fannst hann ekki vera á réttri hillu þar sem hann hallaði sér að þilinu við varamannabekkinn. Hann hnippti í þjálfarann í því skyni að benda á nauðsyn þess að skipta sér inn á en var synjað orðalaust. Jón minntist þess ekki að Ari hefði verið settur hjá þótt hann hefði slitið hásinina í haust. Jóni gekk illa að byrgja inni reiði sína. Þó varð hann að játa að Ari gat sýnt listagóð tilþrif. Nú var leiknum lokið og áhorfendur hylltu sigurvegarana.

Skrifaðu eina setningu fyrir hvert þessara orða þannig að merkingarmismunur komi skýrt í ljós.

minni _____

mynni _____

list _____

lyst _____

birgja _____

byrgja _____

Hvað þýða þessi orð
(notaðu orðabók):

skynfár

skynskiptingur

skynugur

skynvilla

UM Í OG Ý EFTIR MERKINGU

Allmörg orð eru eins í framburði og eru skrifuð eins að öðru leyti en því að ýmist er ritað í eða ý. Merking orðsins ræður rithætti. Til að skrifa þessi orð rétt er þú að læra þau utanbókar eða að fletta þeim upp í orðabók.

skír (hreinn, bjartur)

skíra (skíra barn, hreinsa)

skírsla (hreinsun)

skírteini (hreint merki, vottorð)

skírskota (hreinn + skota/skjóta,
vísa til)

hreinsun – trúarbrögð

skýr (greinilegur, greindur)

skýra (útskýra)

skýrsla (greinargerð)

hugsun – vitsmunir

Til viðbótar:

Fleiri orð en að ofan greinir falla undir þennan flokk, í eða ý eftir merkingu. Fólk er bent á að nota orðabók sé það í vafa um rithátt.

Himinninn er heið**skír** (*hreinn, ekki ský á himni*).
Skírdagur (*hreinsunardagur*) er alltaf á fimmtu-
degi. Ragna **skýrði** (*útskýra*) dæmið fyrir dóttur
sinni. Englendingurinn talar **skýra** (*greinilega*) og
góða íslensku. Stúlkan setti **skýrsluna** (*greinar-
gerð*) í póst.

Telpan var sk_____rð Laufey. Það tók feðgana langa stund
að sk_____ra málið. Börn fá nafnsk_____rteini við tólf ára
aldur. Hringurinn var úr sk_____ragulli. Sigríður sk_____r-
skotaði til sk_____rslu um efnaiðnað. Jakob útsk_____rði
fyrir börnunum hvað sk_____ringin raunverulega merkir.

Skrifaðu í eða ý eftir því sem við á.

Eftir skólaslitin gengu allir nemendur út með próf-
sk_____rteini upp á vasann. Sigrún sagði Tryggva
sk_____rt og skorinort hvað henni þótti um sýninguna.
Jón reyndi að útsk_____ra málverkið. Sk_____rt dæmi um
virðingarleysið er hversu margir aka bílum án þess að
hafa ökusk_____rteini. Þorvaldur sk_____rskotar til
sk_____rslunnar máli sínu til stuðnings. Pétri fannst vera
sk_____r munur á myndunum. Drengurinn var sk_____rður
Hreinn. Á eftir var haldin mikil sk_____rnarveisla.
Leiðsögumaðurinn útsk_____rði sögu staðarins.

_____ atriði rétt af 11

Eftir skólasíttin gengu allir nemandur út með prófskírteini upp á vasann. Sigrún sagði Tryggva skýrt og skorinort hvað henni þótti um sýninguna. Jón reyndi að útskýra málverkid. Skýrt dæmi um virðingarleysid er hversu margir aka bílum án þess að hafa ökuskírteini. Þorvaldur skírskotar til skýrslunnar mál sinu til stuðnings. Pétur fannst vera skýr munur á myndunum. Drengurinn var skírdur Hreinn. Á eftir var haldin mikill skírnaveisla. Leiðsögumadurinn útskýrði sögu staðarins.

Skrifaðu merkingu orðanna

skír _____

skíra _____

skírsla _____

skírteini _____

skírskota _____

Hver er sameiginleg merking þeirra?

Skrifaðu í eða ý eftir því sem við á.

Þráinn tók sk_____rt fram við Magnús hvernig ætti að fylla út sk_____rteinið. Amman hélt barninu undir sk_____rn í kirkjunni. Ýmsir láta ekki sk_____ra börnin sín heldur nefna þau. Dísu hefur ævinlega verið mikið sk_____rleiks barn. Röddin í hátalaranum heyrðist illa og varð aldrei verulega sk_____r. Prestar þurfa að útfylla sk_____rslur um sk_____rnir í sínum sóknum. Gamli maðurinn er orðinn heldur ósk_____rmæltur í seinni tíð. Flækingurinn sk_____rskotaði til gæsku manna. Þórey afhenti starfsmannask_____rteinið um leið og hún hætti hjá fyrirtækinu. Jón vann hjá Sk_____rsluvélum ríkisins.

Þráinn tók skýrt fram við Magnús hvernig ætti að fylla út skírteinið. Amman hélt barninu undir skírn í kirkjunni. Ymsir láta ekki skíra börnin sín heldur nefna þau. Þísa hefur ævinlega verið mikið skýrleiksþarn. Röddin í hátal-
aranum heyrðist illa og varð aldrei verulega skýr. Prestar þurfa að útfylla
skýrslur um skírnir í sínum söknum. Gamli maðurinn er orðinn heldur
óskýrmættur í seinni tíð. Flækkingurinn skírskotaði til gæsku mananna.
Þórey afhenti starfsmannaskírteinið um leið og hún hætti hjá fyrirtækinu.
Jón vann hjá Skýrsluvélum ríkisins.

Skrifaðu merkingu orðanna.

skýr _____

skýra _____

skýrsla _____

Hver er sameiginleg merking þeirra?

Skrifaðu í eða ý eftir því sem við á.

Verkinu varð að ljúka fyrir sk_____rdag, annars yrðu sk_____rteinin ekki tilbúin fyrr en eftir páska. Þegar Pétur flutti sk_____rslu sína sk_____rðist margt sem hafði verið óljóst áður. Söfnuðurinn gaf nýjan sk_____rnarfont í kirkjuna. Þegar menn greindi á um samsetningu vélarinnar sk_____rskotaði Davíð til sk_____ringa í bæklingnum sem fylgdi með. Sk_____rt var frá því í einu blaðanna að ósk_____ranlegur hlutur hefði sést svífa yfir landinu. Nemandinn gaf enga sk_____ringu á því hvers vegna hann mætti of seint. Gunnar sá strax að ekki var sk_____ragull í skeiðinni.

Verkinu varð að ljúka fyrir skirtdag, annars yrðu skirteinin ekki tilbúin fyrir en eftir páska. Þegar Pétur flutti skýrslu sína skýrðist margt sem hafði verið óljóst áður. Söfnuðurinn gaf nýjan skirnarfont í kirkjuna. Þegar menn greindu á um samsetningu vélarinnar skirskotaði Davíð til skýringa í bæklingsnum sem fylgdi með. Skýrt var frá því í einu blaðanna að óskýran- legur hlutur hefði sést svífa yfir landinu. Nemandinn gaf enga skýringu á því hvers vegna hann mætti of seint. Gunnar sá strax að ekki var skiragull í skeiðinni.

Skrifaðu í eða ý eftir því sem við á.

félagssk_____rteini

nafnsk_____rteini

ökusk_____rteini

hagsk_____rslur

læknask_____rslur

tjónask_____rslur

Skrifaðu í eða ý eftir því sem við á.

Á sk____rdag flutti Jón Sk____rnisson sk____ran og
góðan fyrirlestur um sk____rnina. Hann útsk____rði trúar-
lega þýðingu hennar og framkvæmd athafnarinnar og
sk____rskotaði til Biblíunnar til sk____ringar á máli sínu.
Jón sk____rði frá siðum sem tengdust sk____rninni, svo
sem sk____rnarveislum og sk____rnargjöfum. Í lokin gat
hann um sk____rsluhald presta og útgáfu sk____rnar-
vottorða.

A skirddag flutti Jón Skirnisson skýran og góðan fyrirlestur um skirna.
Hann útskýrði trúarlega þýðingu hennar og framkvæmd athafnanna
og skirskotaði til Biblíunnar til skýringar á máli sínu. Jón skýrði frá síðum
sem tengdust skirninu, svo sem skirnarveislum og skirnargjöfum. Í lokin
gat hann um skýrsluhald presta og útgáfu skirnarvottora.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Á skírdag flutti Jón Skírnisson skýran og góðan fyrirlestur um skírnina. Hann útskýrði trúarlega þýðingu hennar og framkvæmd athafnarinnar og skírskotaði til Biblíunnar til skýringar á máli sínu. Jón skýrði frá siðum sem tengdust skírninni svo sem skírnarveislum og skírnargjöfum. Í lokin gat hann um skýrsluhald presta og útgáfu skírnarvottorða.

Ýmis fleiri orð en að framan eru talin eru svipuð í rithætti og framburði en hafa ólíka merkingu. Í mörgum tilfellum er orsök ý i-hljóðvarp, þ.e. ú, jú, jó > ý.

Flettu upp í orðabók merkingu þessara orða og finndu orðin sem ý-orðin eru mynduð af

týll	_____	_____
fíll	_____	_____
hlýt	_____	_____
hlít	_____	_____
rýma	_____	_____
ríma	_____	_____
sýki	_____	_____
síki	_____	_____
týna	_____	_____
tína	_____	_____
þýða	_____	_____
þíða	_____	_____

Semdu setningar, eina fyrir hvert orð, sem sýna vel mismunandi merkingu orðanna.

fíll	_____
týll	_____
hlít	_____
hlýt	_____
ríma	_____
rýma	_____
síki	_____
sýki	_____
tína	_____
týna	_____
þíða	_____
þýða	_____

UM EI OG EY EFTIR MERKINGU

Sum orð eru eins í framburði en merkja ekki það sama og hafa ekki eins rithátt. Til að skrifa þessi orð rétt þarf að læra þau utanbókar eða fletta þeim upp í orðabók.

sneiða	(brauð)	sneyða	(snauð)
leiti	(hæð)	leyti	(hluti, tími)
reita	(til reiði)	reyta	(slíta)
geimur	(himingeimur)	geyma	(hitageymir)
leifa	(skilja eftir)	leyfa	(mega, lofa)
geisa	(æða, ólmast)	geysa	(þjóta áfram, geysast)
		geysi-	(í samsettum orðum til áherslu)
teigur	(völlur)	teygur	(drekka í einum teyg)

Til viðbótar:

Ýmis fleiri orð falla undir þennan flokk, ei eða ey eftir merkingu. Fólk er bent á að nota orðabók sé það í vafa um rithátt.

Drengurinn **leifði** matnum. Stúlkan fór á skíði í páskaleyfinu. Björk ákvað að **geyma** myndbandið af **geimskotinu**. Jón **teygði** gerilsneydda mjólkina og át niðursneitt brauðið. Sigrún flutti af Laugateigi í Hvassaleiti.

Báturinn kom með r_____tingsafla um áttal_____tið.

L_____fi fékkst fyrir staðsetningu g_____sistórs

olíug_____mis á l_____tinu fyrir utan bæinn. Brauðið var

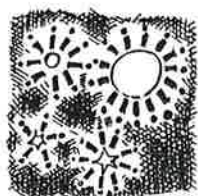
niðursn_____tt í pokanum. Óveður g_____saði um nóttina

og olli g_____silegum skemmdum. Gerða r_____ndi að

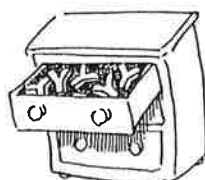
r_____ta bróður sinn til r_____ði. Stúlkurnar töluðu um

heima og g_____ma.

Leggðu á minnið tvenns konar rithátt þessara orða út frá merkingu þeirra. Reyndu að tengja rithátt orðanna við þessar myndir.

(himin)geimur

geyma, geymsla

(matar)leifar, leifa (skilja eftir)

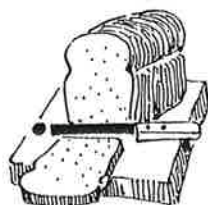
leyfi (fri) ,leyfa (mega, lofa)

reita (til reiði)

reyta (slíta)

sneiða (skera)

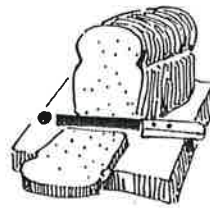
sneyða
snauð

sneyða (minnka, sbr. snauð)

Leggðu á minnið tvönnu konar rithátt þessara orða út frá merkingu þeirra.
Reyndu að tengja rithátt orðanna við þessar myndir.

sneiða (brauð)
sneyða (snauð)

sneiða sneið

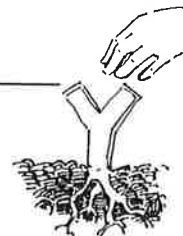

leití (hæð)
leyti (hluti, tími)

reita (til reiði)
reyta (slíta)

reita (til reiði)

reyta (slíta)

Reyndu að leysa næstu æfingu án þess að líta á þetta blað.

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

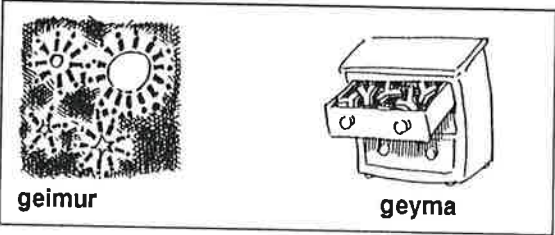
Svönu þykir gott að fá niðursn_____tt brauð. Um hvaða
l_____ti fer Karl að r_____ta fuglinn? Systurnar ætla að
hittast uppi á Háal_____ti um fimml_____tið og hjálpa til
við að r_____ta arfa. Það var r_____tingsafli á miðunum í
gær. Maðurinn þótti að ýmsu l_____ti ágætur þótt hann
væri sn_____ddur öllum samstarfsvilja. R_____ttu mig ekki
til reiði. Gamla konan r_____tir af og til eitthvað í
krakkaskarann. Um þetta l_____ti að ári verður hún líklega
búin að r_____ta sig inn að skyrtunni. Fyrir mitt l_____ti
vil ég heldur brauðsn_____ð en tertusn_____ð. Ekki
hárr_____ta mig.

_____ atriði rétt af 17

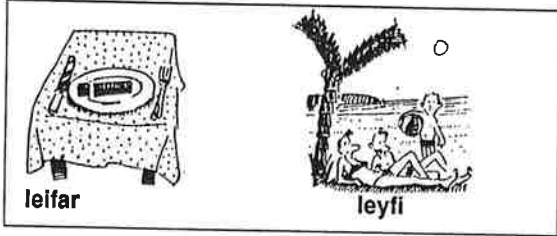
Svönu þykir gott að fá niðursneitt brauð. Um hvaða leyti fer Karl að reyta fuglinn? Systemar ætla að hittast uppi á Háaleiti um fimmi leytið og hjálpa til við að reyta arfa. Það var reytingssafli á miðunum í gær. Maðurinn þótti að ymsu leyti ágætur þótt hann væri sneyddur öllum samstarfsvilja. Reittu mig ekki til reiði. Gamla konan reytir af og til eitthvað í krakkaskakaram. Um þetta leyti að ári verður hún líklega búin að reyta sig inn að skyrtunni. Fyrir mitt leyti vil ég heldur brauðsneið en tertusneið. Ekki hárr eyta mig.

Leggðu á minnið tvöns konar rithátt þessara orða út frá merkingu þeirra. Reyndu að tengja rithátt orðanna við þessar myndir.

geimur (himingeimur)
geyma (geymsla,

leifar (matarleifar)
leyfi (frí)

Reyndu að leysa næstu æfingu án þess að lífa á þetta blað.

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

Viltu g_____ma bókina um g_____mferðirnar? Ég l_____fi
þér ekki að l_____fa matnum. G_____mferjan var send út
í himing_____minn. Beta g_____mir hluta sumar-
l_____fisins fram á vetur. Fornl_____fafræðingurinn talaði
um alla heima og g_____ma. Steinunn fékk l_____fi
frá störfum til að rannsaka skógarl_____far. Það þarf að
endurnýja vatnsg_____minn. Börnin léku sér í l_____fisleysi
í g_____mslunni. Maðurinn l_____fði kaffinu. Unglingarnir
fengu l_____fi til að horfa á g_____mskotið. Vatns-
g_____mirinn er orðinn of lítill.

Viltu geyma bókina um geymslur? Eg leyfi þér ekki að leita matnum. Geymslur var send út í himingeymslunni. Beta geymslur hluta sumarleyfisins fram á vetur. Fornleifaræðingurinn talaði um alla heima og geymslur. Steinn-unn fékk leyfi frá störfum til að rannsaka skógarleifar. Það þarf að endurnýja vatnsgeymslunni. Börnin léku sér í leyfisleysi í geymslunni. Maðurinn leiddi kaffinu. Unglingarnir fengu leyfi til að horta á geymskotið. Vatnsgeymslur er orðinn of illill.

teigur (völlur, landspilda, engjateigur)
teygur (að drekka í einum teyg, skylt taug)
geisa (æða, hamast, ólmast)
geysa (fara hratt, þjóta áfram, þeysa)

Um geisa og geysa.

geisa æða, hamast, ólmast
notað um eitthvað ill- eða óviðráðanlegt.

óveður geisar
eldur geisar
farsótt geisar

geysa fara hratt, þjóta áfram, þeysa

geysast af stað
ríða geyst
liðið geystist fram völlinn

geysi- fyrri hluti samsettra orða, notað til áherslu.

geysistór
geysilegur
geysimikill
geysidjúpur
geysihár

Þessar sagnir hafa mismunandi þátíðarmyndir:

geisa – geisaði – geisað
geysa – geysti – geyst

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

Ofviðrið g ____saði látlaust í tvo daga. G ____silegar
skemmdir urðu víða, einna mestar við Hát ____g. Halli
t ____gaði mjólkina í sig. T ____gjan í buxunum slitnaði.
Ferðalangarnir stigu á bak og riðu g ____st alveg til
kvölds. G ____silegur umferðarþungi er orðinn í
T ____gahverfinu. G ____simikil fagnaðarlæti brutust út á
skemmtuninni þegar söngvarinn g ____stist inn á sviðið.
Áin er g ____sidjúp hér. Þar sem ekki tókst að ná í
slökkviliðið g ____saði eldurinn alla nóttina. Árni drakk úr
könnunni í einum t ____g við g ____silega hrifningu.

Otvíðrið geisadi látaust í tvo daga. Geysilegar skemmdir urðu víða, einna mestar við Hátæg. Halli teygadi mjólkina í sig. Teygjan í buxunum slitinadi. Ferðalangarnir stigu á bak og ríðu geyst alveg til kvólds. Geysilegur umferðarpungi er orðinn í Teigahverfinu. Geysimikil fagnadardætti brúust út á skemmtuninni þegar söngvarinn geystist inn á sviðið. Ain er geysidjúp hér. Þar sem ekki tókst að ná í síðkvíliðið geisadi eldurinn alla nóttina. Arni drakk úr könnunni í einum teyg við geysilega hrifningu.

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

Elín l_____gði sér g_____mslu í Hvassal_____ti. Um hvaða
l_____ti býst Pétur við að hann taki sumarl_____fið sitt?
Kristl_____fur gekk upp sn_____ðinginn að kartöflu-
g_____mslunni. Gagarín var fyrsti g_____mfarinn. Sveinn
g_____stist inn og glepti í sig brauðsn_____ðina og
t_____gaði mjólkina. Gyða þarf ekki l_____fi til að setjast
að á föðurl_____fð sinni. G_____simargir ferðamenn
komu að G_____si í sumar. Hestamennirnir riðu g_____st
á svellinu við Háal_____ti. Nokkuð víða hafa fundist
skógarl_____far. Um jólal_____tið verður sýnd g_____si-
vinsæl mynd í sjónvarpinu.

Elfin leigði sér geymslu í Hvassaleiti. Um hvaða leyti býst Pétur við að hann taki sumarleyfið sitt? Kristleitur gekk upp sneiðinginn að kartöflu-geymslunni. Gagarn var fyrsti geimfarinn. Sveinn geystist inn og gleypði í sig brauðsneiðina og teygði mjólkina. Gyða þarf ekki leyfi til að setja Hestamennirnir ríðu geyst á sveillinu við Háaleiti. Nokkuð víða hafa fundist skógarleitar. Um jólaleytið verður sýnd geymslivinsæl mynd í sjónvarp-
inu.

Skrifaðu merkingu þessara orða.

sneiða _____	sneyða _____
leiti _____	leyti _____
reita _____	reyta _____
geimur _____	geyma _____
leifa _____	leyfa _____
geisa _____	geysa _____
teigur _____	teygur _____

Skrifaðu **ei** eða **ey** í eyðurnar eftir því sem við á.

„L_____fðu þér að l_____fa matnum“ var fyrirsögn á
g_____simiklu heilsufarsriti sem borið var h_____m til
fólks. Í kjölfar þess gr_____p um sig megrunaræði sem
hefur g_____sað síðan. Samkvæmt ritinu á að afn_____ta
öllum brauð- og kökusn_____ðum og drekka _____nungis
sykursn_____dda drykki. G_____simikilvægt er að l_____fa
af matnum við hvert mál. Þar sem fr_____stingar eru
ávallt á næsta l_____ti er fólki bent á að sn_____ða hjá
þeim eftir megni.

_____ atriði rétt af 15

Leifdu þér að leita matnum“ var fyrirsoðn á geysimiklu heilsufarsriti sem
borið var heim til fólks. Í kjölfar þess greip um sig megrunaræði sem hétur
geisad síðan. Samkvæmt ritinu á að afneita öllum braud- og köku-
sneiðum og drekka einungis sykkursneydda drykki. Geysimiklivægt er að
leita af matnum við hvert mál. Þar sem freistingar eru ávallt á næsta leiti
er fólki bent á að sneiða hjá þeim eftir megni.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur lítið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA

„L	—	ey	—	fð	—	u	þér		að		l	—	ei	—	f	—	a		matn	—	um“		
var		fyr	—	ir	—	sögn		á		g	—	ey	—	s	—	i	—	mikl	—	u			
h	—	ei	—	ls	—	u	—	fars	—	rit	—	i		sem		bor	—	ið		var			
h	—	ei	—	m		til		fólks.		Í		kjöl	—	far		þess		gr	—	ei	—	p	
um		sig		megr	—	un	—	ar	—	æð	—	i		sem		hef	—	ur					
g	—	ei	—	s	—	að		síð	—	an.		Sam	—	kvæmt		rit	—	inu					
á		að		af	—	n	—	eit	—	a		öll	—	um		brauð-		og		kök	—	u	-
—	sn	—	ei	—	ð	—	um		og		drekk	—	a		ei	—	n	—	ung	—	is		
syk	—	ur	—	sn	—	ey	—	dd	—	a		drykk	—	i.		G	—	ey	—	s	—	i	-
-	mik	—	il	—	vægt		er		að		l	—	ei	—	f	—	a		af		mat	—	um.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

„Leyfðu þér að leifa matnum“ var fyrirsögn á geysimiklu heilsufarsriti sem borið var heim til fólks. Í kjölfar þess greip um sig megrunaræði sem hefur geisað síðan. Samkvæmt ritinu á að afneita öllum brauð- og kökusneiðum og drekka einungis sykursneydda drykki. Geysimikilvægt er að leifa af matnum við hvert mál. Þar sem freistingar eru ávallt á næsta leiti er fólki bent á að sneiða hjá þeim eftir megni.

Ýmis fleiri orð en að framan eru talin eru sölpuð í rithætti og framburði en hafa ólíka merkingu. Í sumum tilfellum er orsök ey að finna í i-hljóðvarpi: au > ey.

Flettu upp í orðabók merkingu þessara orða og finndu orðin sem ey-orðin eru mynduð af.

eyði	(_____)	_____
eiði		_____
kleyfur	(_____)	_____
kleifur		_____
neyta	(_____)	_____
neita		_____
seyða	(_____)	_____
seiða		_____

Búðu til setningar, eina fyrir hvert orð sem sýnir vel merkingu orðanna.

eiði	_____
eyði	_____
kleifur	_____
kleyfur	_____
neita	_____
neyta	_____
seiða	_____
seyða	_____

Skrifaðu ei eða ey í eyðurnar. Notaðu orðabók til aðstoðar.

S _____ ðisfjörður	n _____ tendafélag
s _____ ðskratti	förun _____ ti
_____ ðublað	kl _____ fhugi

Y, Ý OG EY OG NORÐURLANDAMÁLIN

Ekki er alltaf auðvelt að finna augljósar ástæður fyrir y-, ý- og ey-rithætti. Kunnátta í öðrum Norðurlandamálum getur hjálpað, því samstofna orð í dönsku, norsku eða sænsku hafa oft ø(ö), øy eða y, þar sem íslenskan hefur y, ý, ey.

byrja	(sænska: börja)	dyr	(danska: dør)
fylgja	(danska: følge)	dýr	(danska: dyr)
syngja	(danska: synge)	lyng	(danska: lyng)
heyra	(danska: høre)	myrkur	(danska: mørke)
eyra	(danska: øre)	hryggur	(danska: ryg)
eyja	(danska: ø)	systir	(danska: søster)

Þumalputtaregla:

Ein leið af mörgum til að læra utanbókar er að gefa sér stuttan tíma, t.d. tvær mínútur til að læra listann. Þið getið byrjað með hluta hans ef þið treystið ykkur ekki í hann allan í einu. Síðan lokið þið bókinni, þyljið listann nokkrum sinnum og skrifið hann þvínæst niður á blað. Þetta þarf að endurtaka a.m.k. einu sinni á dag í fjóra til fimm daga.

Til viðbótar:

Þessi orðalisti er ekki tæmandi. Munið eftir að nota orðabók ef þið eruð í vafa um rithátt.

Konan **fylgdist** (*følge*) með því er drengurinn gerði hreint fyrir sínum **dyrum** (*dør*) í **heylanda** (*høre*) hljóði. Stúlkan er með brákaðan **hryggjarlið** (*ryg*). Hjónin vinna **myrkranna** (*mørk*) á milli eftir að þau **byrjuðu** (*børja*) á húsbyggingunni.

Stúlkan varð s_____ngjandi glöð þegar hún fékk hjólið.

Þóra lét yfirhe_____rsluna sem vind um e_____ru þjóta.

Eiríkur er f_____lgjandi d_____raverndunarsjónarmiðum.

M_____rkfælni er landlæg hjá e_____jarskeggjum. Pétur

er b_____rjaður að lesa bókina um hr_____ggd_____rin.

Fylltu í eyðurnar eftir því sem við á.

Kjartan f_____lgir Soffú h_____m að hl_____ðinu í
 i - y
 m_____rkrinu og horfir á eftir henni fara inn um
 i - y i - y i - y
 d_____rnar. Ágúst b_____rjaði að læra að s_____ngja hjá
 i - y i - y
 Maríu. Beta, s_____stir mín, er með hr_____ggskekkju.
 ei - ey i - y
 Fjóla vildi h_____ra um lækningarmátt sortul_____ngsins.
 i - y í - ý
 Áður en Pálína b_____rjaði að mála tók hún d_____ra-
 i - y Ei - Ey
 myndina fyrir ofan d_____rnar niður. _____jólfur er
 i - y i - y Ei - Ey
 kv_____kur og f_____lgir eldri börnum vel eftir. _____þór
 ei - ey ei - ey ei - ey
 v_____t um _____ju á Br_____ðafirði sem er til sölu.
 ei - ey i - y i - y
 Sól_____vildi skipta um d_____rastafi. M_____nkurinn
 i - y ei - ey i - y
 s_____ndir út í _____jar og sp_____llir fyrir varpi.

_____ atriði rétt af 27

Kjartan fylgir Sofftu heim að hliðinu í myrkrinu og horfir á eftir henni fara inn um dyrnar. Agust býrjafi að læra að syngra hjá Maríu. Beta, systir mín, er með hryggsskekki. Fjola vildi heyrja um lækningarmát sortu-lyngsins. Áður en Pállna býrjafi að mála tók hún dýramyndina fyrir ofan dyrnar niður. Eyjólfur er kvikur og fylgir eldri börnum vel eftir. Eyþór veit um eyju á Breiðafirði sem er til sölu. Sóley vildi skipta um dýrastafi. Minkurinn sýndir út í eyjar og spillir fyrir varpi.

Hvaða tólf orð þarftu að muna af listanum á fremstu síðu kaflans?

b	d
f	d
s	l
h	m
e	h
e	s

Á eftir v er aldrei skrifað y, ý, ey.

Þórey vinnur myrkranna á milli. Jónna fýgdi þóði í yfirheyrsluna. Gúggeir spurði áheyrendur hvort þeir heyrðu nógu vel til sín. Framkvæmdir í sveitinni eru ymist í ökkla eða eyra. Kirkjukórinn mun synja yfir moldum Hildar gömlu. Guðleifi barst til eyrna að fyrir dyrum stæði ráðstefna um verndun villtra spendýra á Íslandi. Sveinn og Eyvindur lýstu því yfir í heyranda hljóði að þeir færu í hryggspennu þá um kvöldið. Veiga spurði hvað syni í þeim gamla eftir fréttirnar frá Flatey.

Manstu orðin tólf sem eru
á listanum fremst í kaflanum?

Eyþór heyrðist **ei**nhver vera fyrir utan dýmar en hann var svo myrkfællinn
 að hann þóði ekki að opna. **Ei**nari hafði borist til **ey**rna að Gunnhildur
 ætíði að flytja út í **ey**ju. Þrátt fyrir slæma heyrn á vinstra **ey**ra tygðist
 Guðgeir gamli vel með. **Ste**inunn geymir enn Dyratræði fyrir byrjendur
 sem hún lærði sem barn í **Ey**jarfirðinum. Það er ekki von að Gíllis sé
 syngjandi gláður þegar Sveinbjörg er nýbúin að hryggþrífóta hann.
Veslan byrjar viku fyrir þjóðhátíð í Vestmanna**ey**jum.

Hvað þýða þessi orð á íslensku:

börja	_____	dör	_____
følge	_____	dyr	_____
syngje	_____	lyng	_____
høre	_____	mørk	_____
øre	_____	ryg	_____
ø	_____	søster	_____

Martein var ekki myrkur í máli þegar hann, fundarbyrjun, lýsti því yfir í
heyranda hljóði að hann fýgdi Eyrúnu að málu varðandi dýraverndun.
Hann sagði að það væri ekki lengur hægt að láta þessi mál sem vind um
eyru þjóta. Nú stæði fyrir dýrum hertöld til að allta málaástandnum fýgís.
Dýraverndunarmenn yrðu að vinna myrkranna á milli og fá almenning
til að hætta að skella skollaeyrum við jafn mikilvægu máli.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA												
Mar	t	ei	nn	var	ekk	i	m	y	rk	ur	í	
mál	i	þeg	ar	hann,	í	fund	ar	b	y	rj	un,	
l	ý	st	i	því	yf	ir	í	h	ey	r	and	a
hljóð	i	að	hann	f	y	lgd	i	Ey	r	ún	u	
að	mál	um	varð	and	i	d	ý	r	a			
	vernd	un.	Hann	sagð	i	að	það	vær	i			
ekk	i	leng	ur	hægt	að	lát	a	þess	i	mál		
sem	v	i	nd	um	ey	r	u	þjóta.	Nú			
stæð	i	fyr	ir	d	y	r	um	her	ferð	til		
að	afla	mál	staðn	um	f	y	lg	is.				

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsgagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarnnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Marteinn var ekki myrkur í máli þegar hann, í fundarbyrjun, lýsti því yfir í heyranda hljóði að hann fylgdi Eyrúnu að málum varðandi dýraverndun. Hann sagði að það væri ekki lengur hægt að láta þessi mál sem vind um eyru þjóta. Nú stæði fyrir dyrum herferð til að afla málstaðnum fylgis. Dýraverndunarmenn yrðu að vinna myrkranna á milli og fá almenning til að hætta að skella skollaeyrum við jafn mikilvægu máli.

UM HLJÓÐSKIPTIN Í - EI - I

Regla:

Nokkrar sagnir hafa hljóðskiptin í - ei - i í kennimyndum. Þessar sagnir og orð sem af þeim eru mynduð eru skrifuð með í - ei - i (ekki ý - ey - y).

Dæmi:

líða	leið ↓ leiða	líðum	líðið
líðandi	leiðtogi afleiðing leiðsla leiðari	leiddi	leitt
bíta	beit ↓ beita	bítum	bítið
bítandi	beiting beitarhagi ofbeit óbeit	beitti	beitt

Til viðbótar:

Stafsetningarorðabækur gefa upplýsingar um skyldleika orða. Það er sjálfsagt að hafa slíkar bækur við höndina og leita til þeirra ef þarf.

Finndu kennimyndir sagnorðanna, myndaðu orsakarsagnir af þeim ef hægt er og skrifaðu kennimyndir þeirra.

rífa	reif	rifum	rifið
	reifa		
klífa			
skína			
slífa			
sníða			
stíga			
þrífa			

_____ atriði rétt af 29

Lausnir eru á bls. 132.

Finndu kennimyndir sagnorðanna, myndaðu orsakarsagnir af þeim og skrifaðu kennimyndir þeirra.

bíða

bíta

drífa

hníga

líða

líta

ríða

rífa-réif-rífum-rífið; reifa-reifaði-reifað; klífa-kléif-klífum-klífið; (engin
 orsakarsögn, en afleiðd orð mynduð af 2. km. eru t.d. kléifur, kléifhugi);
 skína-skeiðn-skinnum-skinið; skeiðna-skeiðni-skeiðni; slíta-sleit-slitum-sliðið;
 (engin orsakarsögn, en afl. orð er t.d. sleitulaus); sníða-sneið-sníðum-
 sníðið; sneiða-sneið-sneiðni; stíga-steig-stígum-stígið; (engin or-
 sakarsögn); þrífa-þreif-þrífum-þrífið; þreifa-þreifnaði-þreifað.

bíða-beið-bíðum-beiðið; beiða-beiðni-beiðni; bíta-beit-bítum-bítið; beita-
 beitti-beitti; drífa-dreif-drífum-drifið; dreifa-dreifni-dreifni; hníga-hneið-
 hnígum-hnígið; hneiða-hneiðni-hneiðni; líða-leið-líðum-líðið; leiða-leiðni-
 leiðni; líta-leiðni-lítum-lítið; leita-leiðni-leiðni; ríða-reið-ríðum-ríðið; reiða-
 reiddi-reiði; rífa-reif-rífum-rífið; reifa-reifaði-reifað; rísa-reis-risum-rísið;
 reisa-reisti-reist.

Hvenær hafa sagnir fjórar kennimyndir?

Hvenær hafa sagnir þrjár kennimyndir?

Kjötöð var seigt. Mennirnir sýga í þjargið. Það ríður á að bandið sitni ekki. Konan leit aði alls staðar. Er maðurinn litblindur? Sólin hnígur til víðar. Það þýðir ekki að hníga niður af þreytu. Það var fátt bitastætt í leiður- unum í morgun. Svava sýndi tilþríf þegar hún léysti þrautina. Menn dreif að þegar leiðtoginn birtist. Skipið seig frá bryggju. Sigmar ríður á vadið og fleygir fyrsta steininum. Björn þreif aði sig áfram í myrkrinu. Skærin þurfa að bita vel þegar Sveinbjörg fer að sníða fötin.

Hvernig eru orsakarsagnir myndaðar?

Reyni fannst Guðlaug líta stórt á sig. Börnin rífa allt og tæta. Það er afleiðt hvað Þór er eyðslusamur. Guðmann neyðist til að þeita brögðum. Katrín sníður sér stakk eftir vexti. Það ríður á miklu að Lóa rými íbúðina. Sveini lítur ekki á ef frystir í nótt. Áður en fundi var sittið var samþykkt ályktun sem hafði verið dreift á fundinum. Siggi og Kolla sítu trúlofuninni eftir slitrott samband. Þísa gleymdi að fá sér bita. Karl leynir því að hann hafi þurft að leita læknis. Ríðu bréfið í tætur.

Fylltu í eyðurnar eftir því sem við á.

Um miðjan dag lentu l_____ðangursmenn í þr_____fandi
 i - y ei - ey ei - ey i - y

b_____l á l_____ð til búðanna. Þeir b_____rgðu andlitin
 ei - ey i - y

og l_____ddust hönd í hönd. Hægt og b_____tandi miðaði
 ei - ey ei - ey i - y

þeim ál_____ðis. En þeim l_____st ekki á bl_____kuna
 ei - ey ei - ey ei - ey

þegar R_____nir hn_____g út af og n_____taði að
 í - ý i - y

r_____sa á fætur. Þeir b_____ðu þá ekki boðanna en
 i - y ei - ey i - y

þr_____fu til hans og re_____stu hann upp og dr_____fu
 ei - ey í - ý

hann með sér þrátt fyrir að hann r_____ndi að sl_____ta
 sig frá þeim.

_____ atriði rétt af 21

Um miðjan dag lentu leiðangursmenn í þreifandi byl á leið til búðanna. Þeir byrgðu andlittin og leiddust hönd í hönd. Hægt og bitandi miðaði þeim áleiðis. En þeim leyst ekki á bilkuna þegar Reynir hnég út af og neitadi að rísa á fætur. Þeir biðu þá ekki þóðanna en þrífu til hans og reistu hann upp og drífu hann með sér þrátt fyrir að hann reyndi að síta sig frá þeim.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA

Um	miðj	—	an	dag	lent	—	u	l	—	ei	—	ð	—	ang	—	urs	—
----	------	---	----	-----	------	---	---	---	---	----	---	---	---	-----	---	-----	---

-	menn	í	þr	—	ei	—	f	—	and	—	i	b	—	y	—	l	á	l	—	ei	—	ð
---	------	---	----	---	----	---	---	---	-----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	---	---

til	búð	—	ann	—	a.	Þeir	b	—	y	—	rgð	—	u	and	—
-----	-----	---	-----	---	----	------	---	---	---	---	-----	---	---	-----	---

—	l	—	i	—	t	—	in	og	l	—	ei	—	dd	—	ust	hönd	í	hönd.
---	---	---	---	---	---	---	----	----	---	---	----	---	----	---	-----	------	---	-------

Hægt	og	b	—	í	—	t	—	and	—	i	mið	—	að	—	i	þeim
------	----	---	---	---	---	---	---	-----	---	---	-----	---	----	---	---	------

á	—	l	—	ei	—	ð	—	is.	En	þeim	l	—	ei	—	st	ekk	—	i
---	---	---	---	----	---	---	---	-----	----	------	---	---	----	---	----	-----	---	---

á	bl	—	i	—	k	—	un	—	a	þeg	—	ar	R	—	ey	—	n	—	ir
---	----	---	---	---	---	---	----	---	---	-----	---	----	---	---	----	---	---	---	----

hn	—	ei	—	g	út	af	og	n	—	ei	—	t	—	að	—	i	að
----	---	----	---	---	----	----	----	---	---	----	---	---	---	----	---	---	----

rís	—	a	á	fæt	—	ur.	Þ	—	ei	—	r	b	—	i	—	ð	—	u	þá
-----	---	---	---	-----	---	-----	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

ekk	—	i	boð	—	ann	—	a	en	þr	—	i	—	f	—	u	til	hans.
-----	---	---	-----	---	-----	---	---	----	----	---	---	---	---	---	---	-----	-------

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Um miðjan dag lentu leiðangursmenn í þreifandi byl á leið til búðanna. Þeir byrgðu andlitin og leiddust hönd í hönd. Hægt og bítandi miðaði þeim áleiðis. En þeim leist ekki á blikuna þegar Reynir hneig út af og neitaði að rísa á fætur. Þeir biðu þá ekki boðanna en þrifu til hans og reistu hann upp og drifu hann með sér þrátt fyrir að hann reyndi að slíta sig frá þeim.

Búðu til stutta sögu. Ef þú vilt geturðu notað orðin í rammanum eða tekið orð af síðunum hér að framan.

Í sumar sem leið . . .

til að klífa . . .

. . . loksins komin á toppinn.

skína	fá sér bita	litfilma
sólskin	brauðsnelð	fíjött á litið
drífa af stað	snelða hjá	hníga niður
útlitð	slitna	hníga til viðar

UM KLOFNINGU

Regla:

Það nefnist klofning þegar **e** verður að **ja** eða **jö** (fell > fjall; ferð > fjörður). Ýmis orð, sem tekið hafa klofningu, hafa **i** í einhverri mynd orðsins eða afleiddum orðum. Þau á að skrifa með **i** (ekki **y**).

Dæmi:

Hjörtur	Hjört	Hirti	Hjartar
hjörð (hjarðir)	hirða	hirðingi	
gjörn (gjarn)	girnast	ágirnd	
björt (bjartur)	birta		
kjölur (kjalar)	killir		

Til viðbótar:

Oft er erfitt að finna frumhljóðið **e** þegar um klofningu er að ræða. Ef finna má **ja/jö** í orði sem er skylt vafaorðinu á að skrifa **i** (ekki **y**).

Birni (*Björn*) leiðist. Hirti (*Hjörtur*) fannst gaman að hirða (*hjörð*) skepnur. Orð Birnu (*Björn*) hafa mikið gildi (*gjald*). Nírði (*Njörður*) var boðið að leika með liði Seltirninga (*tjörn*). Þau giftu (*gjöf*) sig á Eskifirði (*fjörður*).

Hvað ætli Sk_____ldi finnist um h_____rðuleysi B_____rnu?

B_____rni fannst slæmt að fá h_____rtingu fyrir

h_____rðuleysi. K_____lir bókanna eru illa farnir. Leit

mun hefjast að H_____rti um leið og b_____rtir.

Fallbeygðu þessi nafnorð.

Dæmi:	hér er	maður	hjörð	sonur
	um	mann	hjörð	son
	frá	manni	hjörð	syni
	til	manns	hjarðar	sonar

hér er	Björn	Kjölur
um	_____	_____
frá	_____	_____
til	_____	_____

hér er	fjörður	Njörður
um	_____	_____
frá	_____	_____
til	_____	_____

hér er	Hjörtur	skjöldur
um	_____	_____
frá	_____	_____
til	_____	_____

Björn - Björn - Birni - Bjarnar; Kjölur - Kjöl - Kjöl - Killi - Kjalar; fjörður - fjörð -
firði - fjarðar; Njörður - Njörð - Nirði - Njarðar; Hjörtur - Hjört - Hirti -
Hjartar; skjöldur - skjöld - skildi - skjaldar.

Til að finna orð með **i** og **ja** á næstu síðu
eigið þið að taka **jö** í burtu og láta **i** eða **ja** í
staðinn. Stafirnir fyrir framan halda sér
óbreyttir og sömuleiðis einn til tveir stafir
fyrir aftan breytinguna. Þessu til viðbótar
þarf að bæta endingu við orðið svo það hafi
fulla merkingu.

Oft koma til greina fleiri en eitt orð
t.d. gjöf – gifta, gifting, giftusamlegur.

Notið orðabók ef með þarf.

Finndu orð með **i** og **ja** sem eru skyld þessum orðum.

orð með **i**

orð með **ja**

björn

birna

bjarnar

björt

fjörður

gjöld

gjörn

gjöf

hjörtu

hjörð

Hjörtur

kjölur

Njörður

skjöldur

stjörnur

tjörn

atriði rétt af 26

Ymsar fleiri orðmyndir með l og ja koma til greina sem réttar lausnir.
þjörn - birna - bjarnar; þjört - birta - bjart; fjörður - firðir - fjarðar; gjöld -
gjöldi - gjald; gjörn - girnd (girnast) - gjarn; gjöf - gitta - gjafir; hjörtu - hirta
(hirting) - hjarta; hjörd - hirðingí (hirðir) - hjarðar; Hjörtur - Hirti - Hjartar;
kjölur - killir - kjalar; Njörður - Nirði - Njarðar; skjöldur - skildi - skjaldar;
stjörnur - stírní - stjarna; tjörn - tirningur - tjarnar.

Finndu orð með **jö** og **ja** sem eru skyld þessum orðum.

	orð með jö	orð með ja
Birna	_____	_____
birta	_____	_____
firðir	_____	_____
gildi	gjöld	gjalda
girnast	_____	_____
gifting	_____	_____
hirting	_____	_____
hirðingi	_____	_____
hirtir	_____	_____
kilir	_____	_____
(frá) Nirði	_____	_____
smástirni	_____	_____
Seltirningur	_____	_____
skildir	_____	_____

Birna - Björn - Bjarnar; bita - björt - bjart; firðir - fjörður - fjarðar; gildi - gjöld - gjalda; girmast - gjörn - gjarn; gifting - gjöf - gjafir; hirting - hjörtu - hjarta; hirðingi - hjörð - hjarðir; hirtir - hjörtur - hjartar; killir - kjölsur - kjalar; Nirði - Njörður - Njarðar; stírni - stjörnur - stjarna; Seltirningur - Seltjörn - Seltjarnar; skildir - skjöldur - skjaldar.

Gættu þess að blanda ekki saman reglum um klofningu: ja/jö/i og reglu um o, u, ju > y.

Í næstu æfingum þarf að gera greinarmun á þessum tveimur reglum. Í eyðufyllingaræfingunum eru nokkur orð með y. Eingöngu eru um að ræða y-orð sem myndast hafa með hjóðvarpi, þ.e. o, u, ju > y.

Skrifaðu i eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Það þarf að g_____lla k_____lina á bókunum. H_____rti
og B_____rnu var boðið á leiksýningu í Borgarf_____rði.
Þrætug_____rni er helsti galli V_____gfúsar. Laust fyrir
b_____rtingu st_____rmdi á svellið í tunglsljósinu. V_____gdís
sagði B_____rni að hún vildi g_____fta sig í Hafnar-
f_____rði. Sk_____ldi fannst tilboðið g_____rnilegt.
N_____rði fannst gaman að fylgjast með knattsp_____rnu.
Vegna h_____rðuleysis er kofinn að hr_____nja. Sel-
t_____rningar keppa í blaki við Ísf_____rðinga. B_____rnu
fannst rök Hjartar góð og g_____ld þótt B_____rni fyndist
lítið til þeirra koma.

Það þarf að gylla killina á bókunum. Hirti og Birnu var boðið á leiksyningu í Borgarfirði. Þrættugirni er helst galli Vigfúsar. Laust fyrir birtingu stíndi á sveillið í tungsljósinu. Vigdís sagði Birni að hún vildi gifta sig í Hafnarfirði. Skildi fannst tilbúið girnilegt. Nirði fannst gaman að fylgjast með knattspyrnu. Vegna hirtuleysis er kottinn að hrynja. Seltirningar keppa í blaki við Ísfröinga. Birnu fannst rök Hjartar góð og gild þótt Birni fyndist lítið til þeirra koma.

Skrifaðu í eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

H____rti fannst ástæðulaust að þau B____rna b____rtu
tilkynningu um g____ftinguna. Jón h____rti heyið af
túninu. G____ða hefur ág____rnd á S____ðritjörn.
B____rni þótti slæmt að viðurkenna að hann yrði ekkert
stórst____rni í skákheiminum. Sk____ldi fannst
l____killinn að g____ftusamlegri ævi vera góð eiginkona.
B____rni var sagt að h____rða launin sín og fara svo.
B____rna lítur nýjustu k____ljuna g____rndarauga.
Vestf____rðingurinn hélt hlífisk____ldi yfir B____rgi
þegar g____ftan brást honum. Það bi____rtir af degi.

Hirti fannst ástæðulaust að þau Birna birtu tilkynningu um giftinguna. Jón hirti heyð af tóninu. Gyða hefur ágirnd á Syðriþjórn. Birni þótti slæmt að viðurkenna að hann yrði ekkert stórstirn í skákheiminum. Skildi fannst lykillinginn að gittusamlegri ævi vera góð eiginkona. Birni var sagt að hirta launin sín og fara svo. Birna litur nýjustu kiljuna girndarauga. Vestfirðingurinn hélt hífiskildi yfir Birgi þegar gittan brást honum. Það birtir af degi.

Skrifaðu í eða y í eyðurnar eftir því sem við á.

Skagf_____rðingar höfðu lagt af stað í b_____rtingu í sína árlegu snjósleðaferð. Ferðinni var heitið til móts við Sel- t_____rninga. Þegar komið var niður af K_____li var farið að sk_____ggja. B_____rni og H_____rti tókst g_____ftusamlega að slá upp tjöldum og gerðust menn s_____fjaðir. Um nóttina fr_____sti og st_____rni á fönnina í tunglskininu. Þegar b_____rti af degi h_____rtu menn þjónkur sínar eftir g_____rnilegan morgunverð og héldu ferðinni áfram. Þótt ferðalagið væri ánægjulegt þótti sleðamönnum skarð fyrir sk_____ldi að N_____rði og B_____rnu sk _____ldi ekki hafa tekist að koma með.

Skagfirðingar höfðu lagt af stað í birtingu í sína árlegu snjósledaferð. Ferðinni var heitið til móts við Seltirninga. Þegar komið var niður af Kili! var farið að skyggja. Birni og Hirti tókst gittusamlega að sjá upp fjöldum og gerðust menn syfjaddir. Um nóttina frysti og stírndi á fönnina í tungli-skininu. Þegar birti af degi hirtu menn þjónkur sínar eftir gírnilegan morgunverð og héldu ferðinni áfram. Þótt ferðalagið væri ánægjulegt þótti sledamönnum skarð fyrir skildi að Nirði og Birnu skildi ekki hafa tekist að koma með.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur lítið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA																				
Skag	—	f	—	i	—	rð	—	ing	—	ar	höfð	—	u	lagt	af	stað				
í	b	—	i	—	rt	—	ingu	í	sín	—	a	ár	—	leg	—	u	snjó	—		
—	sleð	—	a	—	ferð.	Ferð	—	inn	—	i	var	heit	—	ið	til					
móts	við	Sel	—	t	—	i	—	rn	—	ing	—	a.	Þeg	—	ar					
kom	—	ið	var	nið	—	ur	af	K	—	i	—	l	—	i	var					
far	—	ið	að	sk	—	y	—	ggj	—	a.	B	—	i	—	rn	—	i	og		
H	—	i	—	rt	—	i	tókst	g	—	i	—	ft	—	u	—	sam	—	leg	—	a
að	slá	upp	tjöld	—	um	og	gerð	—	ust	menn										
s	—	y	—	fj	—	að	—	ir.	Um	nótt	—	in	—	a	fr	—	y	—	sti	og
st	—	i	—	rnd	—	i	á	fönn	—	ina	í	tungl	—	sk	—	i	—	n	—	inu.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsgagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Skagfirðingar höfðu lagt af stað í birtingu í sína árlegu snjósleðaferð. Ferðinni var heitið til móts við Seltirninga. Þegar komið var niður af Kili var farið að skyggja. Birni og Hirti tókst giftusamlega að slá upp tjöldum og gerðust menn syfjaðir. Um nóttina frysti og stirndi á fönnina í tunglskininu. Þegar birti af degi hirtu menn þjönkur sínar eftir girnilegan morgunverð og héldu ferðinni áfram. Þótt ferðalagið væri ánægjulegt þótti sleðamönnum skarð fyrir skildi að Nirði og Birnu skyldi ekki hafa tekist að koma með.

Haltu áfram með frásögnina og reyndu að nota orð sem taka klofningu.

Það var eitt sinn á Eskfirðingamóti að Hirti og . . .

Hann hirti ekki um þótt allir yrðu vitni að . . .

og voru þá orðin ásátt með að gifta sig.

E

a

N

i

B

G

RÓSA EGGERTSDÓTTIR

STAFUR Á BÓK

LEIÐBEININGAR Í STAFSETNINGU ÁSAMT ÆFINGUM

h

K

l

P

n

T

y

U

A

r

S

H

F

E

Stafur á bók er nýtt kennsluefni í stafsetningu í fjórum heftum. Efnisð er sett þannig fram að hvert einstakt „vandamál“ er tekið fyrir í sér kafla. Reglur eru bæði kynntar & hefðbundinn hátt og sem þumalputtareglur. Æfingunum fylgja lausnir og er til þess ætlast að nemandi leiðrétti sjálfur verkefni sín. Ættu því bækurnar að nýtast vel til sjálfsnáms og auðvelda notendum að leggja sérstaka áherslu á þá þætti sem mest um erliðleikum valda.

Í þessu fjórða og síðasta hefti eru reglur um y, ý og ey æfðar. Í fyrsta heftinu er fjallað um ýmis grunnatriði: stofn orða, hætti og kennimyndir. Í öðru hefti eru tekin fyrir ýmis atriði sem standa nokkuð sjálfstætt, s.s. reglur um stóran staf, ng/nk, hv/kv, j og fl. Þriðja heftið fjallar síðan um n og nn.

Höfundurinn, Rósa Eggertsdóttir, kennir við Grunnskóla Saurbæjarhreypps.

ISBN 9979-3-0482-0

9 789979 304821

MÁL OG MENNING